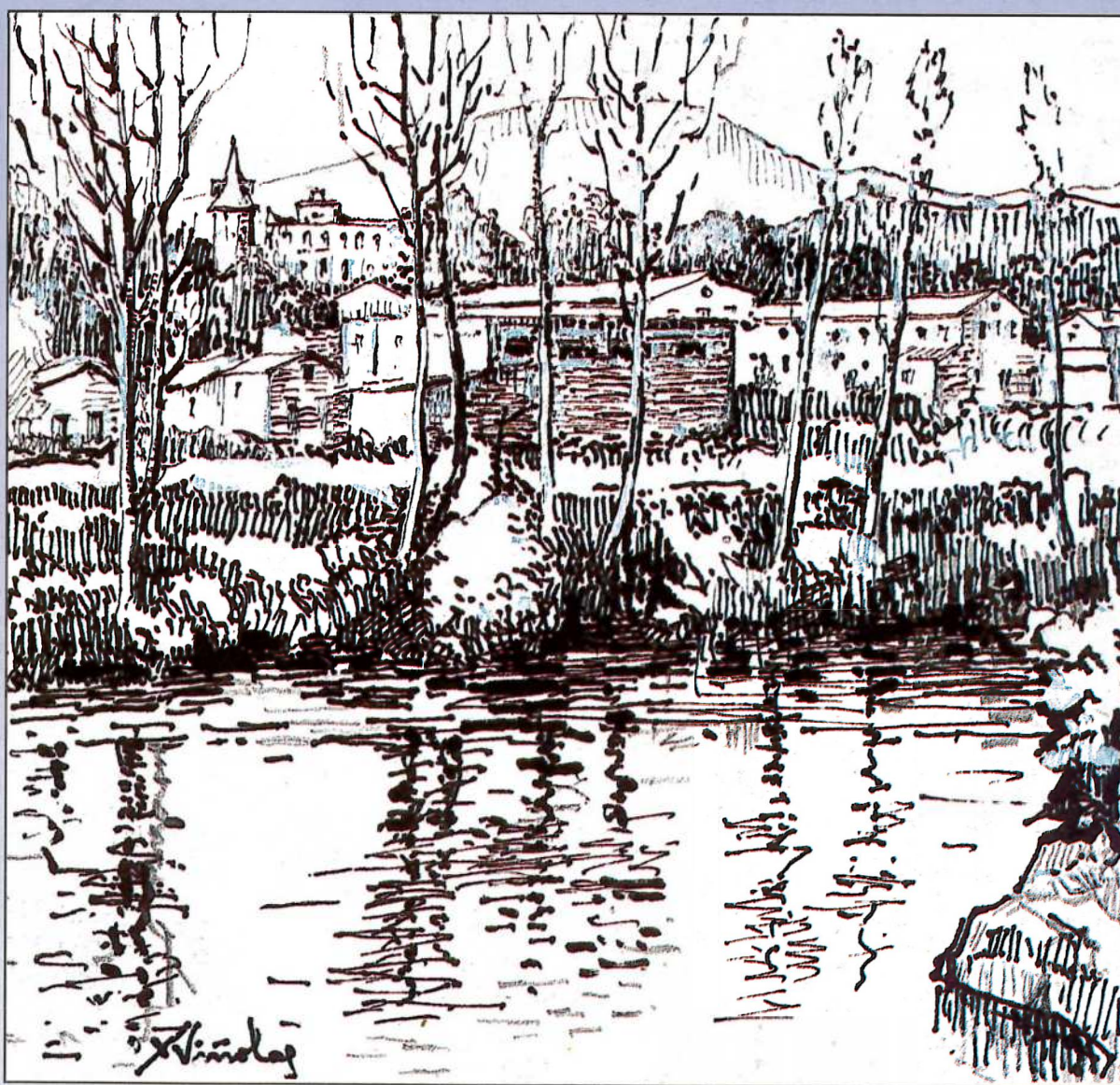

L'AMIC

NÚMERO 14

- 2a ÈPOCA

- DESEMBRE 1997

Editat pels exalumnes de les escoles
de Bonmatí (la Selva)

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Serveis Territorials de Girona

Quan el fruit és bo

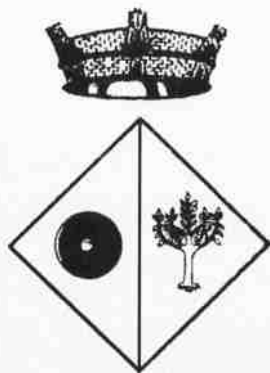
De primer antuvi, quan t'expliquen que a Bonmatí es fa una revista anual que porta per nom *L'amic* i que la impulsen els antics alumnes de l'època de la República, amb motiu d'una trobada que també celebren una vegada a l'any, hom queda realment sorprès. No cal dir, és clar, que la sorpresa té un sentit positiu per moltes raons. En primer lloc, perquè el fet de la trobada ja revela que de la formació que van rebre aquells alumnes dels anys trenta -uns temps que ara ens semblen gairebé remots-, en va quedar un pòsit dens traduït en bona companyonia, civisme i esperit de col.laboració. En segon lloc, perquè els promotors de les trobades no n'han tingut prou de reunir-se amb una certa periodicitat i mantenir la flama de la seva amistat. Han cregut convenient transcendir el cercle reduït de les seves relacions i traslladar el resultat de la seva acció a l'actual societat que els envolta. No dormen, doncs, sobre els llorers. No es desfan en nostàlgiques evocacions desgranades en la intimitat. Al contrari, es llencen a fer un producte que és útil per a tothom i que contribueix al desplegament cultural de Bonmatí.

Com a persona vinculada al món de l'ensenyament i de la cultura, m'he de congratular d'aquest exemple singular. I he de pensar que els mestres que van saber infondre en la mainada de fa seixanta anys aquest sentit de responsabilitat i de civisme devien ser uns mestres molt dignes i molt eficaços. La dita evangèlica -"per les obres els coneixereu"- permet tenir, a falta d'altra informació, un flash prou eloqüent d'aquells pedagogs. La llavor sembrada va trobar, d'altra banda, una terra fèrtil: l'esperit inquiet i la voluntat d'aprendre dels alumnes que els eren confiats. La convergència d'aquests factors ha motivat ara aquestes trobades de germanor i, a més, l'aparició periòdica de *L'amic*, una revista que, després del

que hem comentat, té el títol més que justificat.

A través de les pàgines de *L'amic* es fa cultura, no solament recordant el passat sinó també pensant en el futur. La Cultura és una matèria una mica difícil de definir. Per a alguns, és un cúmul de coneixements selectes que, a vegades, estan a l'abast de pocs. Per a d'altres, és tot el moviment que porta a elevar l'esperit -no cal, doncs, que tingui un abast elitista- per ser capaços de gaudir millor de la vida, de captar-ne la riquesa i, per tant, d'apropar-nos a un mínim ideal de felicitat. Des d'aquesta perspectiva, som més feliços en la mesura que estem més dotats per a valorar i assaborir la bellesa feta pintura, música, poesia, arquitectura, escultura i, fins i tot, per apreciar millor tot el que ens envolta en la pròpia naturalesa i en les relacions humanes. Tot allò que condueix, doncs, cap a aquesta concepció compleix una funció digna. *L'amic*, la revista dels exalumnes de la República, de Bonmatí, és evident que fa aquesta feina. Des del meu càrrec al servei de la Cultura de les nostres comarques, comparteixo el goig i la il.lusió dels qui, periòdicament, treballen per dotar de contingut les pàgines d'aquesta publicació. I en nom de la institució a la qual pertanyo els agraeixo la seva tasca, necessària, ara i sempre, per afermar la nostra personalitat, individual i col.lectiva, i, en conseqüència, per mantenir la identitat del nostre país.

Joan Domènech Moner
Coordinador Territorial de Cultura
de la Generalitat, a Girona

Linda

3

La nova escola de Bonmatí ja té 25 anys. Enguany commemorem aquest fet i estem preparant un seguit d'activitats, tant lúdiques i de lleure com esportives, culturals i acadèmiques, amb l'objectiu d'obrir un ventall prou ampli perquè tothom hi tingui cabuda. Una d'aquestes activitats té un caire absolutament professional i social, ja que es tracta d'obrir un nou horitzó educatiu basat en els valors humans, en el desenvolupament personal i en el coneixement de les noves tecnologies. Doncs bé, tot treballant en aquest front, hem trobat un seguit d'aspectes que connecten plenament amb el discurs pedagògic de fa seixanta anys. Sí, amics, estem bevint de la mateixa font que els vostres mestres, i crec recordar que ja us ho explicava en una de les meravelloses trobades que feu. Seria no només un èxit sinó una satisfacció saber que avis i néts tenen una mateixa formació humanística, amb capacitat creadora i amb prou solidesa per canviar la societat i fer-la més justa, més feliç, més oberta i més universal.

Realment fóra lamentable i trist que, existint aquest lligam que forja la personalitat del nostre poble, es deixés perdre aquesta revista, així com la trobada d'exalumnes i l'esperit generós que l'embolcalla. Amics i amigues que esteu llegint aquestes ratlles, us convido a bastir un pont entre generacions que garanteixi la continuïtat d'aquesta esplèndida obra.

BON NADAL I FELIÇ ANY 1998

Salvador Gazquez i Calvo
Alcalde de Sant Julià del Llor i Bonmatí

El pont de Sant Julià

4

Foto recent del pont de Sant Julià

Sovint, quan fas un viatge, sigui curt o llarg, i visites ciutats, pobles o llocs diversos, crida l'atenció l'interès de la gent per mostrar el millor que hi tenen.

Normalment, cada poble ha triat un símbol per identificar-se envers la gent forània. Com més gran és la ciutat, naturalment més repercussió tindrà, fins al punt del convertir-se en un emblema.

Vegem, doncs, com la ciutat de Girona ha escollit la silueta de la seva catedral com a imatge per promocionar-se. Hi ha molts altres exemples, a Catalunya i a la resta de països: l'entorn de l'estany a Banyoles, les ruïnes a Empúries, els gegants a Olot, els canals a Venècia, la Torre Eiffel a París, l'Empire State a Nova York o l'Acròpolis a Atenes, per citar alguns casos.

Tothom, qui més qui menys, intenta fer-se seu ja sigui un monument arquitectònic o una obra de la naturalesa, un símbol que els identifiqui a l'exterior.

Precisament, si observem algun poble veí de Bonmatí, no destaca pas per la seva varietat artística, ni per la seva extremada bellesa (tret del monestir d'Amer i del barri vell d'Anglès).

A Bonmatí tampoc no hi ha res excepcionalment interessant, diran alguns; però van equivocats.

Com tothom ja sap, si agafes la carretera que va de Bonmatí a Sant Julià del Llor, i després de Sant Julià a Amer, passaràs per un indret al qual poca gent dóna la importància que té. A la banda esquerra de la carretera, a l'altura del barri vell,

es veu entre la clariana que deixen les alzines un dels ponts romànics més llargs que es conserven actualment a Catalunya. Han passat diverses guerres, tota mena d'inclemències meteorològiques i, el que és més important, el curs de la vida moderna. Ha estat oblidat per molta gent, fins i tot per l'Ajuntament d'Amer quan era seu, mentre que el de Sant Julià del Llor i Bonmatí ha presentat a la Delegació de Cultura de la Generalitat de Catalunya i a la Diputació de Girona la corresponent documentació amb el fi de rehabilitar l'abandonat pont.

El pont romànic de Sant Julià, i no romà com diu molta gent—hi ha una diferència de més de 1.000 anys—va ser construït probablement entre el segle X i el segle XI per cobrir les necessitats dels veïns d'Amer, Anglès i la Cellera (principalment els dels dos primers).

Aquests havien de travessar el riu Ter per anar a l'altra riba, on hi havia camps de conreu fèrtils i, el més important, una petita ermita que pertanyia als abats benedictins d'Amer. Aquests mateixos, o els senyors del castell d'Anglès (menys probable), podien haver estat els mecenes del pont.

Més tard s'hi construïren cases vora la riba, formant un carrer que esdevindria el nucli del poble.

Però deixant de banda els seus orígens, i centrant-nos més en el pont, podem dir que és un pont d'estil romànic, un moviment artístic, social i cultural que va tenir lloc entre els segles X i XIII arreu d'Europa. A Catalunya, on va tenir més importància l'art romànic va ser a la franja nord, la qual abraça quasi el 80% d'aquest art a tota la península.

El pont, arquitectònicament parlant, és molt simple; fa uns 82 metres de llarg i consta de tres arcades molt desiguals. La més gran fa uns vint metres i les altres dues al voltant dels 12 metres.

Les dues arcades petites aguanten el pes de la més grossa, situada al mig; l'altura màxima de la volta gran arriba fins als nou metres. El pont té trenca-aigües a cada banda dels pilars, dos d'ells gairebé destruïts.

Els materials emprats per construir-lo van ser les pissarres i els rierencs—pedres de riera—, tot això unit per un aglomerant dit argamassa, que era un compost d'àrids, calç i aigua.

El pont, com ja hem dit abans, servia per travessar el riu, però unes riuades que van desviar el curs del Ter el van deixar en desús. Segurament aquest servei ja venia de molt temps enrere, ja que si s'observa la part inferior del pont es pot veure que sobresurten uns carreus (pedres rectangulars de grans dimensions) d'origen romà; això suposaria que el pont va ser una reconstrucció d'una antiga estructura.

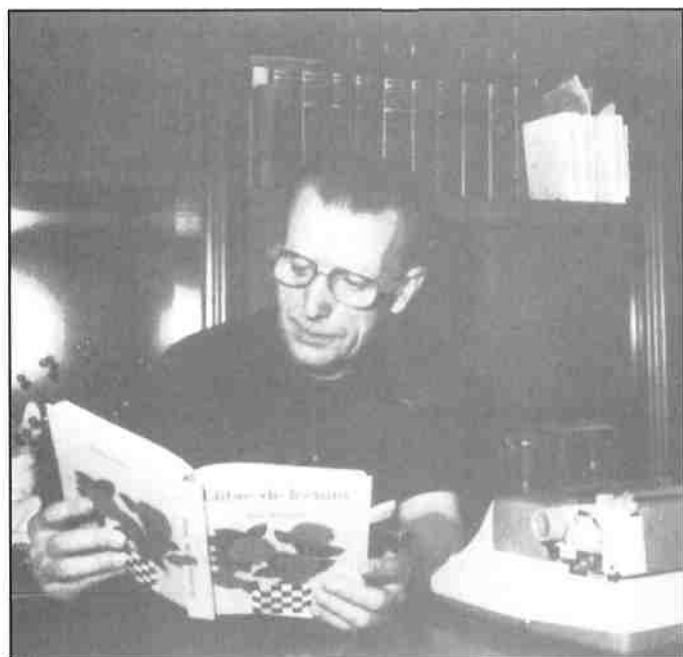
L'estat actual del pont és deplorable; al seu desús, s'hi han unit les inclemències del temps, les accions d'altres fenòmens de la naturalesa com terratrèmols i llamps i, naturalment, la mà de l'home.

El pont necessita una actuació immediata. Està esquerdat i en molt mal estat, quasi ruïnós; la vegetació abundant afecta l'aglomerat fins al punt de fer caure algunes pedres. A tot això s'afegeix que el pont està incomplet d'una banda i això ajuda al seu deteriorament; el pont tenia cinc arcades, però les riuades en van fer desaparèixer dues.

Crec, doncs, que hi ha una meravella en estat d'abandó dins el nostre poble, i que es mereix una restauració adequada que n'asseguri l'existència per molts anys.

Recordant en Quim Bauxell

6

En Joaquim Bauxell i Costa, poeta i professor de català, va morir a Anglès el dia 5 de maig d'enguany.

Si els exalumnes de l'escola de Bonmatí haguéssim d'escollir un nom per exaltar la seva figura, ben segur que ho fariem denominant-lo: l'amic de L'Amic.

Des de 1985, any que vam revifar la nostra revista en la seva segona època, d'una forma voluntària i totalment desinteressada, en Quim va ser-ne col.laborador i corrector. La seva vida va transcórrer a Anglès, el poble que tant estimava, per la qual cosa en fou incansable davanter en els afers culturals i socials que solen aparèixer als pobles. La magnanimitat era tan habitual en ell, que fins guardava un raconet en el seu cor perquè llurs inquietuds arribessin al nostre poble: Bonmatí. Les contrarietats en forma de malaltia que va haver de suportar durant la joventut no van ser obstacle perquè no mantingués ferma la bonhomia, que possiblement va heretar dels seus progenitors. Fou un home liberal i bo, generós i senzill, mes un dels sentiments que el seu cor atresorava era l'estimació que experimentava a favor de la pau i

de l'entesa que, segons ell, havia d'existir entre els homes i les nacions.

Per això no és d'estranyar que els nombrosos poemes que al llarg dels anys va escriure, gairebé tots són un cant a la pau i a la concòrdia i un rebuig a la incomprensió.

Ara, ja traspassat a una altra vida en la qual sempre va creure, desitjo que aquest escrit tingui la suficient eficàcia perquè aquells qui un dia el vam tractar i en rebérem lliçons de llengua catalana recordem amb agraïment els seus exemplars actes d'altruisme.

Que l'amic Quim en pau descansi.

L'Agrupació d'exalumnes

*Quim, sempre et recordarem
per la teva senzillesa,
pel teu ideal tan ferm
i pels teus dots de poeta.*

*Defensaves la unitat
en ser un bon esperantista;
eres un enamorat
de l'esperit catalanista.*

*Del Floricel fundador,
de sardanes monitor
i col.laborador antic
de la revista L'Amic.*

*Pioner del Punt Diari,
professor de català.
A fer tot el necessari
i disposat sempre a ajudar.*

Però abans de tot.... Bon cristià.

Avel.li

Si la salut ens ho permet, acostumem a celebrar els nostres aniversaris o sants en algun lloc fora de casa. En aquella ocasió no recordo exactament de quina celebració es tractava, però teníem convidats i acordàrem reunir-nos en la bonica plaça de Vic.

Malgrat que ens llevàrem amb un temps ben boig, és a dir, un pèl insegur, pensàrem que era millor sortir que no pas quedar-se a casa veient llagrimoses i inacabables telenovelles, o pel·lícules bel·licosos, de violent sexe, o de tot plegat en un sol film.

En sortir al carrer, el sol sorgia d'amagatotis entre els núvols que el vent s'emportava cap a llevant. La seva llum ens obria els ulls pausadament i ja més relaxats ens deixàvem acaronar la pell pel bri de sol que escalfava tímidament.

Normalment, ja sia per iniciativa nostra o d'algun familiar, projectem prèviament l'itinerari i el nom del restaurant per evitar sorpreses de falta de taula per excés de gent. Aquell dia, però, tal volta per no haver-nos posat d'acord o per assaborir l'efecte del factor sorpresa, sortírem sense rumb fix. No obstant això, tots estàvem conformes a recalar a la plana de Vic.

El dia era excel·lent. Solament es veien algunes nuvolades a l'infinit, com si les hi haguessin posat per fer bonic. El primer destí fou la ciutat de Vic, per visitar la catedral, amb les magnífiques i monumentals pintures de Josep M. Sert,

l'interessant museu episcopal, la plaça porticada i algun altre lloc típic i característic de la capital de la plana.

En el paisatge de la plana de Vic, a simple vista sembla que hi falten arbres: els turons són grisos i pelats. Per aquelles dates els camps estaven plens de rostolls on probablement unes setmanes abans onejava el blat amb el seu color daurat.

Quan ens n'adonàrem, se'ns féu més tard del compte, i un amable osonenc ens aconsellà, per dinar, una casa de pagès situada a uns vuit o deu quilòmetres de Vic, entre Roda de Ter i Manlleu, i afegí amb certa sornegueria que, a part de la "carta" de l'hostal, si ho desitjàvem, podríem tastar aliments característics de la plana, com per exemple la llonganissa, el pa de pessic i, sobretot, el plat típic i exclusiu d'Osona, o sia l'*almosta*, (un farcellet de cansalada amb patata, bolets i bacallà), junt amb

pa d'Osona, fet especialment per aquesta comarca amb diferents matèries de bona qualitat que no es troben enlloc més. També digué, mig rient, que podríem demanar un "vicari" amb allioli o cuinat al nostre gust. Ens miràrem sorpresos i, en notar que se'ns escapava el riure, matisà que es tractava d'un conill "amb denominació d'origen" i que el vertader nom era: "VIC-ARI", sense cap referència als sacerdots com malintencionadament algú podria haver pensat. I, sense pensar-nos-ho dues vegades, cap allà ens encaminàrem perquè els budells ja començaven a roncar. No cal esmentar que això de caminar era un eufemisme, ja que ens faltà temps per agafar cada família el corresponent cotxe. Però abans de marxar, un dels nostres amics de Barcelona, que és actor d'una de les sèries de TV3 que s'emeten actualment amb èxit, volgué comprar una

grossa llonganissa per a la seva mare. En entrar a l'establiment – on hi havia altres clients –, tots el reconegueren i se'l miraren fixament sense gosar dir res. Però quan va anar a pagar, la mesiressa li digué somrient: «És un obsequi de la casa per les magnífiques interpretacions que ens ofereix cada setmana». Com que jo estava al seu costat, palplantat, em miraren estranyats, ja que lògicament no em coneixien pas de res, però l'amic i actor, amablement, digué amb tota serietat a la propietària: «Aquest senyor no surt pas a la pantalla, ja que és el productor de la sèrie». Tot seguit la bondadosa mestressa s'afanyà a donar-me també a mi una altra fabulosa llonganissa.

Deixant Vic, arribàrem al destí escollit. Efectivament es tractava d'una antiga masia, degudament restaurada i convertida en un restaurant al costat de la carretera, i de la qual com he dit teníem bones referències culinàries. Ens agradà el lloc, per haver-hi bon aparcament i ampli espai amb gespa per poder jugar la mainada.

Mentre els "grans" fèiem l'aperitiu menjant "picacristos" i altres tapes, la menudalla es quedaren al defora jugant a pilota o a altres jocs, tafanejant tot el que envoltava la casa, com per exemple velles eines del camp exposades i que ara ja no es fan servir, i també observàrem una placa amb una inscripció feta en català antic, diferent del que els

ensenyen a l'escola. Però sobre això esperarem a fer comentaris més tard, que fou després del cafè i la sobretaula corresponent. El dinar i la respectiva tabola coronaren la jornada. L'àpat va ser exquisit. A part del peix o la carn degudament condimentats, ens cridà l'atenció un pa de pagès saborós, ben cuit i bla que es menjava delitosament, sense fer distinció entre molla i crosta. És a dir, tot fou extraordinari. Vam sortir del menjador, així que acabàrem de dinar i de prendre l'estimulant cafè. Òbviament el nostre admirat amic i actor va haver de signar diversos autògrafs als comensals, i la seva esposa fou obsequiada pel maitre amb un formós ram de flors.

Voltejàrem l'antic edifici amb l'excusa d'estirar les cames. Per una de les finestres que donava a la cuina, se sentia encara la flaire de carn a la brasa i del peix i marisc que anaven condimentant per als tocatardans. A la façana de l'edifici, i en una de les parets ben propera a la cuina, hi observàrem adossada una placa posada l'onze de setembre de 1977, que és còpia de la primitiva, col·locada l'any 1919, la qual literalment diu així, en un català antic:

*"EN AQUESTA CASA
VISQUÉ EN FRANCESC
MASSIÀ Y AMBERT -BACH
DE RODA- MARTYR DE LES
LLIBERTATS DE CATALUNYA"*

La néta gran, amb un rampell de satisfacció, digué que ja sabia qui era aquell català. Ella pensava en el popular "avi" i expresident de la Generalitat, Francesc Macià i Llussà.

Vàrem intentar explicar-li que es tractava de dos personatges diferents, que visqueren en distintes èpoques, per bé que portessin el mateix nom i cognom. No era un moment gaire adient per donar-li una resposta convincent. Però amb la quitxalla que va a l'escola no cal defugir les preguntes, encara que a vegades ens resultin inoportunes. Per més escarrassos que féssim, les explicacions que li remugàrem no la van convèncer i, mig engavanyats per les preguntes, fou necessari prometre que, en arribar a casa, buscaríem en llibres de la nostra petita col·lecció per esbrinar amb més detall les explicacions corresponents, que justificuessin el motiu de la placa i el nom. El resum de la recerca, amb l'estimable ajuda de l'amic Josep Prat, fou el que segueix.

En aquella casa de pagès, hi vivia en Francesc Massià i Ambert, nascut a Roda de Ter l'any 1658, polític austriacista i guerriller, conegut tradicionalment per "Bac de Roda".

Fou un dels dirigents militars i polítics més populars de la guerra contra Felip V de Castella. Segons diverses fonts, pertanyia a la petita noblesa propietària rural vigatana i era un aferrissat partidari de l'arxiduc Carles

d'Àustria. Altres propietaris de masies de Manlleu eren aliats d'ell i del seu partit. No obstant això, n'hi havia que eren partidaris de Felip V. Els amos de totes aquelles masies solien ser caps de bandes armades amb jornalers a les seves ordres, que lluitaren a mort a favor o en contra dels carlistes.

En aquell temps, cada masia era un reducte de gent disposada a batre's amb els veïns que pensaven diferent. A vegades, esperaven la nit per assaltar-los i feien com els gossos que flairen el conill espantat, amagats sota les bardisses. D'altra banda, cal fer evident que la majoria de jornalers poc sabien de Felip ni de Carles. Actuaven a favor de l'un o de l'altre per mandat dels seus patrons amb valentia, encara que sovint aquesta solia ser la dissimulació de la por. Com en totes les guerres civils, s'aprofità per resoldre venjances pendents. En Bac de Roda, o sia, Francesc Massià i Ambert, era un dels militars guerrillers que, junt amb el general Moragues i altres cabdills i patriotes catalans, foren empresonats i executats per lluitar contra la repressió imposada per Felip V i l'exèrcit de Castella durant el setge de Barcelona, que finalment caigué l'onze de setembre de 1714.

La notícia de la seva execució a Vic el 1713 causà una forta impressió i tingué de seguida una gran divulgació. Fou un dels vuit personatges que, amb la seva signatura, donaren a Domènec Perera i a Antoni de Peguera el

caràcter de delegats oficials de Catalunya per signar el pacte de Gènova (1705) amb les potències aliades.

Durant la guerra fustigà les guarnicions i l'exèrcit borbònic a la plana de Vic i al Lluçanès. Participà en la defensa de Montjuïc el 1705 i en la de Barcelona d'uns quants anys després com a coronel de fusellers. El 1710, com a membre del Senat, fou destinat a la plana de Vic, per mobilitzar noves milícies voluntàries. Abandonada Catalunya pels seus aliats, continuà la resistència.

En arribar el general borbònic Bracamonte a Vic l'agost de 1713, malgrat la promesa d'amnistia, continuà lluitant a la muntanya durant uns quants dies i llicencià després les tropes. Es refugià aleshores en el seu predi de Mas Colom a Roda de Ter, però fou denunciat i traït per Josep Riera de Vallfogona —antic company de lluita que s'havia passat a l'enemic—, i fou detingut i penjat a la forca el 2 de novembre de 1713, sense procés ni judici previ per ordre del general Bracamonte, governador militar de Vic. La seva personalitat adquirí ben aviat un gran ressò popular, que ha recollit el cançoner català i literari. La musa popular ens el fa conèixer a través d'una mena de goigs, plens de simplicitat i traspuant una admiració corprenedora. A causa de la seva extensió, no és possible encabir-los en aquest escrit, però sí que hi posarem les dues darreres estrofes de la

centenària cançó que retrata la llegendària figura d'en Bac de Roda, i que encara ara a Roda canten algunes àvies que l'aprengueren de les seves mares:

"Lo que't suplich, general,
si'm daràs terra sagrada;
si'm voleu matà a na mi
no'm lleveu l'escapulari.
No'm matan per sé traidó
ni tampoch per sé cap lladre,
sinó perquè he vogut dí
que visca sempre la Patria".

Se suposa que també visqué aquí el seu fill, Francesc Massià i Noguer, que fou guerriller austriacista igualment. Entre 1713 i 1714 lluità contra l'exèrcit borbònic. Operà sobretot al Maresme i sembla que no sempre amb un comportament gaire íntegre, per tal com fou acusat pels altres guerrillers d'abusos sobre la població civil. En acabar la guerra es refugià a França, però encara l'any 1718 tornà a intervenir a Catalunya durant les hostilitats francoespanyoles, al costat dels francesos.

Posteriorment serví a l'exèrcit de l'emperador Carles VI.

I així, d'aquesta senzilla manera, a part d'un bon dinar i una profitosa excursió, empenquem el camí de retorn quan la claror del dia començava a esvaïr-se, després de satisfer la curiositat de les nenes i els nens, i al mateix temps vam aprofundir una mica en esdeveniments de la història de la nostra terra.

Pere Motjer des d'Osona

Pelegrinatge a Montserrat

10

Josep Pigem i Cristina Grabulosa a la basílica fent la presentació del pelegrinatge.

Som cristians d'un racó de Catalunya on el riu Ter amanyaga les nostres terres i els boscos ens regalen verdor. Som de Sant Julià del Llor i Bonmatí, de la comarca de la Selva, i som aquí per donar testimoni de pelegrinatge a Nostra Senyora de Montserrat en el 50è aniversari de la seva entronització. Som aquí per demanar-li que reculli les nostres oracions que fem durant les commemoracions següents: del 1r centenari del poble de Bonmatí, del 25è aniversari de la Parròquia de Santa Maria de Bonmatí i del 25è aniversari també del Col·legi Públic "Sant Jordi" de Bonmatí. Són tres commemoracions que volem oferir a Nostra Senyora i festejar-les amb la serena catalanitat, la virtuosa cultura i la profunda religiositat d'aquest monestir.

Escrit llegit el dia 28 de setembre de 1997 a la basílica del monestir de Montserrat amb motiu del pelegrinatge fet pel poble de Bonmatí, durant la missa de les onze del matí.

Aquest pelegrinatge a la Santa Muntanya sempre el recordaré per la meva intervenció, com també pel fet de ser la meva primera visita al monestir. Tot seguit explico allò que significà per a mi aquest viatge.

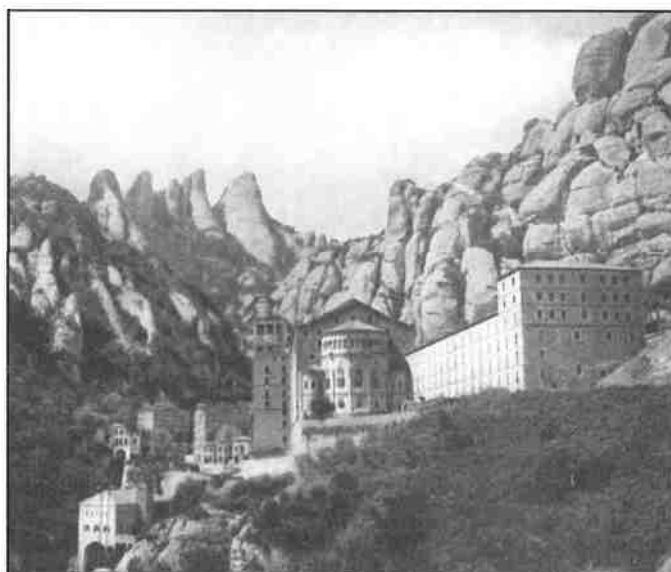
Fou un viatge molt ben organitzat ja que tot va anar perfectament. El varen promoure l'Ajuntament conjuntament amb la Parròquia de Santa Maria, el Col·legi Públic "Sant Jordi" i l'Associació de Pares d'Alumnes de Bonmatí, amb el fi de celebrar i donar gràcies a Nostra Senyora de Montserrat en el 50è aniversari de la seva entronització, en el 1r centenari del poble de Bonmatí, en el 25è aniversari del Col·legi Públic "Sant Jordi" de Bonmatí i en el 25è aniversari de la Parròquia de Santa Maria de Bonmatí.

Recordo que, al matí, pels volts de dos quarts de sis va sonar el despertador –això que era diumenge– i a les set ja marxàvem cap a Montserrat, on arribàrem prop de les deu. Primer de tot anàrem a fer un petó a la Verge, abans que la basílica no s'emplenés de gent, ja que vaig quedar sorpresa de tantes cues que hi havia organitzades. En aquell moment vaig tenir els primers símptomes de nervis perquè vaig ser escollida per acompanyar el Sr. Pigem per, abans de la missa conventual, llegir l'escrit de presentació, en el qual vaig explicar qui som, d'on venim i per què fem l'ofrena. El mestre de cerimònies ens indicà el lloc des d'on es farien els parlaments. Els nervis s'acabaren un cop llegida la presentació.

Quan l'acte fou acabat ens asseguérem al nostre lloc per continuar fruit de la santa missa, una missa que mai no haguera imaginat que fos oïda per tanta gent.

A mitja missa, l'hereu i la pubilla de Bonmatí, acompanyats de diversos veïns del poble, feren una ofrena a la Verge.

Un cop acabada ens traslladàrem a una sala reservada per a nosaltres on vam ser rebuts pel pare abat, el qual ens dedicà unes paraules i va regalar-nos una medalla commemorativa del 50è aniversari de l'entronització de la Mare de Déu

de Montserrat, mentre l'alcalde, el Sr. Salvador Gàzquez, en nom del poble l'obsequià amb una medalla que recorda el primer centenari de Bonmatí. També el Sr. Benet Valentí, autor del llibre *Cronologia per a una història. Bonmatí*, va entregar-li un exemplar dedicat per a tal ocasió. Després de conversar cordialment amb el pare abat abandonàrem la sala vers la basílica per escoltar el "Cant de la Salve" i el "Virolai", interpretats per l'Escolania.

A la sortida, a la plaça, tot era una festa: sardanes, ballets, gegants. Després ens reunírem al voltant del nostre guia particular, Jordi Casabó, que era portador d'un distintiu del centenari, el qual ens acompanyà fins al restaurant per dinar.

Pels volts de les cinc vam pujar altre cop als autocars per anar a visitar un convent de monges benedictines, les quals ens van explicar molt amablement la seva vida diària. També vam poder admirar els bonics treballs d'artesanía que porten a terme.

En acabar repenguérem el viatge cap a casa fent una breu parada a mig camí per reposar una estoneta, i vam arribar pels volts de les nou del vespre a Bonmatí amb l'esperança de tornar-hi un altre dia.

Una carta plena d'animals

12

Sr. LLEOnard MarGALL

RiPOLL

Apreciat senyor:

Aprofito les VACAnces per contestar-li.

Estic enamorat d'aquella mORENETA de Port-BOU, però no m'agraden els seus cabells CARGOLats.

Si no fos això, malgrat ésser pORUGA, potser em decidís. No li agraden les coses maCABRES, és nOVELLA en aquest món, fins quan veu un quiMONO penjat, li fa por. És una pOCA cosa de noia. El MOSCAtell la mareja, i, la veritat, és un tipo carreGOS i gens carinyÓS. Jo l'esMICOlaria a cops de mÀNecs d'escombra. Ja no més és dolenta, quan ve a casa mai vol freGARSE els peus, d'això sempre en GUILLA. No és, però, d'aquelles menes de cebes GRILLades, i és molt alegre, sempre canta el RATApian. Més d'una vegada m'ha fet muXAlnes i m'ha freGAT les sabates. De galan, n'és com un CAVALLer, i molt neta això sí, doncs a la roba hi posa càmfURA i quan planxa les CORBates ho fa molt bé. No sé què fer, si casar-m'hi o no, doncs el temps caDUCa demà, i això m'ESPARVERa. Si la desprecio em descABELLArà com un bufar i fer amPOLLES, doncs tot el gasto està fet i paGAT. A última hora emFOCARé la ràdio, i llavors em decidiré, ja que així faré tancar la BOCa de més d'un d'aquells que voldrien enCAMELLar-me per fer-me caure.

La meva situació és carreGOSSA, tant, que fins i tot he consultat a la RaMONA CONILLera, i m'ha dit que encara ho era més del que em pensava, doncs afirma que és fràgil com la PORCel.lana. En fi, com que és molt i molt mACA espero fer un cop de cap. No és blanca, doncs és una mica MULAta, però no del tot. Si m'hi caso, convidaré a tothom, fins al Sr. CasASE inventor de les reGATES, com també al Sr. LLOPis i els seus fills.

Durant tot el dia farem grans festASSES i no hi mancarà res de res. Ja ho sap, doncs, Sr. LLEOnard. I ara, en despedir-me, li envio novament muXAlnes de les bones.

El seu molt affm. que molt l'aprecia.

BONUS

Aquesta carta plena d'animals ha estat treta de la revista GOL, publicació humorística de Figueres, del dia 14 de març de 1936 i recopilada per Marià Fornés.

Recordant el meu pare

13

Si ens situem a finals del segle XIX, veurem que hi va haver dos tipus de gent de la nostra terra que varen emprendre una aventura, emigrant cap a terres americanes. Ho feien especialment a Cuba i a Argentina, amb unes missions ben diferents uns i altres. El primer tipus de gent que travessava l'Atlàntic estava obligada a fer-ho per tal d'incorporar-se a l'exèrcit espanyol i defensar les possessions que Espanya tenia a l'illa de Cuba. Segurament que no trobaríem cap poble, per petit que fos, que no tingués algun fill que no hi hagués exposat la vida.

El govern espanyol cada any només reclutava una cinquena part dels nois que havien d'anar a fer el servei militar. A aquesta quinta part—d'aquí prové el nom de quinta— encara els quedava el recurs de lliurar-se'n mitjançant el pagament de 300 duros; és clar que d'aquesta quantitat en disposava molt poca gent.

És ben evident la desigualtat que existia en la societat amb allò que suposava ser ric o pobre. El jornal de feina al camp, l'any 1895, era d'una pesseta i mitja o dues: per tant, el quintat per comprar-se el soldat, pel cap baix, li calia treballar dos anys, i per a més inri, quan s'havia de cobrir la baixa d'un recluta que havia pagat els 300 duros, havia d'incorporar-se un noi del mateix poble, o sigui, un d'aquells que anteriorment havia tingut la sort de ser-ne exclòs. M'explicava el pare que a Amer dos germans van haver d'anar a Cuba per tal

de cobrir la baixa d'uns altres dos germans. Uns tenien diners, els altres no. Tot un drama.

En aquella època, doncs, havia de ser ben certa aquella dita que deia: a Cuba només hi anaven els pobres.

Un treball de Xavier Pérez als *Quaderns de la Selva*, 8 diu que entre 1895 i 1898, només a Santa Coloma de Farners, anaren a lluitar a Cuba un mínim de 64 mossos, sense descartar que el nombre fos més elevat, i que les condicions de vida de la tropa espanyola foren duríssimes perquè, a més dels enfrontaments armats amb els rebels cubans i els nord-americans, hagueren d'adaptar-se al clima tropical i a les malalties que amb freqüència sorgien. Els soldats que lluitaren a Cuba i Filipines cobraven 12,50 pessetes per mes de campanya, quantitat que rebien al cap de bastants mesos, si és que encara eren vius, ja que, si no, s'enviava als seus pares o germans. A sobre que la paga era minsa, un cop calculades les sumes per cobrar, es descomptaven les racions de pa i altres despeses fetes pel soldat. Com a exemple il·lustratiu posarem el cas del soldat colomenc Lluís Argelaga i Gironès, enquadrat al Batalló de la Unió Peninsular n. 2, que morí a Cuba el 31 d'agost de 1898. Estigué en campanya 10 mesos, del 8 de novembre de 1897 fins a la seva mort l'agost de 1898; a raó de 12,50 ptes. per mes, li devien, doncs, 125 pessetes. Li'n restaren 91,06 *por razones de pan y otros*

Combatent català a la guerra de Cuba l'any 1896. (Foto de la Gran Enciclopèdia Catalana)

gastos, i li quedaren 33,94 pessetes. D'això es restava encara el 15%, amb la qual cosa els seus familiars van rebre 28,85 pessetes *de alcances* com a hereus del difunt.

Els soldats que tornaren després d'haver passat anys de privacions en els esmentats dominis espanyols, ho feren amb el pes d'una derrota, de la qual tingueren la culpa els americans, sense que la pàtria els compensés de tals sacrificis.

L'altre tipus de gent que va emigrar a l'illa de Cuba ho feia per treballar pensant que era la terra verge d'un país sense explotar. Tot i que la vida d'aquí era molt magra, fet provocat princi-

palment per la crisi minera i pels estralls causats per la fil·loxera, un nombre molt elevat de catalans van emprendre una aventura, la qual els feia somniar a "fer les Amèriques".

Aquesta emigració, a diferència de l'altra, era voluntària i l'objectiu que perseguïen molts catalans consistia a fer diners en pocs anys per després venir-los a fruir al poble d'origen. Alguns van tenir més sort que no pas d'altres, per bé que abandonar la terra i la família per emigrar a un país desconegut per guanyar-se la vida sempre ha estat sinònim d'estretor econòmica.

El meu pare va ser un d'aquests, i l'any 1905 va agafar els trastos amb destí a l'Havana i va fer el viatge en un transatlàntic de la companyia del Marqués de Comillas amb el tipus de passatge més econòmic que hi havia. La travessia va durar vint-i-set dies i va tenir un cost de vint-i-nou duros d'aquells de plata, una quantitat que va guanyar a la coberta del vaixell, ja que essent barber rapava les barbes dels nombrosos italians que es traslladaven a Panamà per construir el canal.

En desembarcar al port de l'Havana, els emigrants tenien l'obligació de mostrar a les autoritats cubanes trenta duros per evitar que els nous arribats no es convertissin en uns paràsits mentre buscaven feina. L'arribada de catalans a l'illa era força ben rebuda pels nadius, ja que per regla general, salvant

excepcions, els consideraven emprenedors, treballadors i seriosos.

S'aplegaven al Centre Català de l'Havana, un centre que gaudia d'un gran prestigi. Les aptituds que atresoraven els vinguts de Catalunya eren ben contrastades amb la nombrosa colònia procedent de Galícia, ja que el seu gentilici era pronunciat amb menyspreu i en un to insultant. Els havans que se sentien orgullosos del seu mar Carib, en aquells primers de segle, ja pressentien la superioritat dels habitants de la capital d'Espanya i solien dir: *Tres cosas tiene la Habana que no tiene Madrid: el Morro, la Cabaña y ver los barcos venir*. El comerciejar dels catalans era tan reconegut i prestigiós, que en un dels carrers més centrals de l'Havana hi havia tres botigues de queviures que eren regides per gent arribada de Catalunya, amb rendiments molt òptims. A cada una d'aquestes tendes, a sobre de la porta, hi havia un rètol que deia respectivament: "Tienda de ultramarinos la catalana", "Tienda de ultramarinos la segunda catalana", "Tienda de ultramarinos la tercera catalana".

A causa de les renyines entre els governs de Cuba i d'Espanya les relacions comercials van minvar força. No obstant això, encara era molt gran la quantitat d'articles que hi arribaven procedents d'ultramar, especialment de Catalunya. D'aquí va venir la paraula per tots coneguda de "ultramarinos".

Coincidint amb l'apogeu de la indústria catalana de primers de segle, tot sovint es produïa l'arribada de productes tèxtils manufacturats.

D'emigrants catalans honrats i negociants, n'hi va haver molts; ho evidenciaven els famosos cognoms Partagàs, Reig, Gener i Bacardí, entre altres; però tampoc no hi va faltar l'home ambiciós i sense escrúpols que va intervenir en el comerç d'esclaus. Ja feia una bona colla d'anys que el president dels EEUU d'Amèrica, Abraham Lincoln, havia abolit l'esclavitud, però a Cuba encara quedaven reminiscències del passat domini colonial espanyol. Entre aquests tractants sense escrúpols no mancava pas l'home d'aquí, que, aquest sí, va amassar importants fortunes abusant dels nadius, molts d'ells de raça negra. Així ho expressava el verset d'una molt coneguda cançó del Carib:

*En el fondo de un barranco,
canta un negro con afán.
Dios mío, quien fuera blanco,
aunque fuera catalán.*

L'any 1898, l'any que Espanya va perdre els últims reductes colonials, va precipitar la tornada de molts catalans, que un cop aquí van ser coneguts amb els noms d'indians i "americanos". La concentració de grans capitals a les seves viles nadiues fou molt important. *Arreu de Catalunya, especialment en pobles costaners, les esglésies, les ermites,*

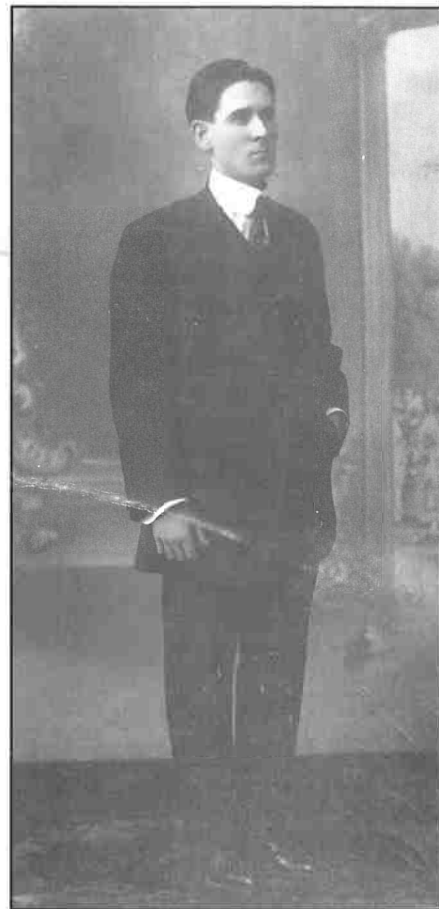
els hospitals i asils, i els pobles resultaren beneficiats i en els cementiris van sortir com bolets les sepultures modernistes. (Diari d'un segle 1901).

Aquesta manera de procedir fa pensar que aquesta esplendidesa va ser motivada per un rau-rau de llurs consciències, ja que després d'haver abusat en aquest tipus de comerç, ara els actes humanitaris semblava que volien ser un desgreuge per ajudar els pobres d'aquí. Van invertir grans capitals a Catalunya i hi van portar a terme grans negocis. D'això se'n deia haver fet fortuna.

És segur que el pes dels diners que dugueren aquests tipus d'indians i "americanos" era suficient perquè, durant la travessia, les fortes bufades del vent del mar no se'ls emportés la maleta mar endins, però un bon nombre de treballadors honrats, quan tornaven, s'hi havien d'aferrar fort per mantenir-la i arribar feliçment, ja que no els pesava gaire. A..., també cal ci-

tar aquells qui després d'uns anys tornaren al poble pelats com una rata, ja que abans de desembarcar a Barcelona els havia caigut la maleta a l'aigua.

Abans d'acabar aquest escrit vull dedicar unes ratlles a uns joves que d'alguna manera tenien la vida vinculada a la colònia, i que tingueren la gosadia de passar vint-i-set dies en un vaixell surant per l'oceà Atlàntic. Foren els germans Joan i Farriol de Rajolet de Sant Climent, que casualment es trobarien a Cuba en plena guerra; l'avi Talaia i en Feliu Puig de can Costa de Sant Julià, que van anar a Cuba a defensar la pàtria; i, per altra banda, el meu pare i en Joan de la Rajoleria, que hi anaren a treballar. Encara els recordo tots com si fos ahir. Aplegats a la barberia del meu pare, de quina manera parlaven de llur estada a l'Havana! I com revivien aquests homes les gestes viscudes amb els rebels cubans, i com en Joan Rajolet recordava les nits d'alegres aventures

*Josep Valentí, el meu pare,
una foto feta a l'Havana
l'any 1910.*

viscudes amb la companyia de cubanes i mulates pels defores de l'Havana, Camagüey, Matanzas, Pinar del Río i Santa Clara! Com que les Amèriques ja són descobertes, ara aquí, no cal descobrir res més.

Benet Valentí i Guitart

JUNY

7

ST. ROBERT

**14a Trobada
d'exalumnes
Bonmatí**

Ara deixem de banda els exalumnes amb data caducada i anem pels més recents o actuals.

Són meravellosos, en general molt més llestos que nosaltres; tots, almenys amb FP2 o bé universitaris. Actualment l'educació és molt més assequible per a la gent treballadora que aleshores. Normalment tots els joves persegueixen un objectiu: tenir la possibilitat d'obtenir un treball, un lloc amb un mínim de seguretat per a situar-se en l'engranatge social.

Ja tenim la base. Ara la dificultat és col·locar-se. Desplaçaments, visites, currículums, hores i hores d'una empresa a l'altra. Tens experiència? Res de res. Dies, mesos, molta paciència, tot arribarà. De moment, apuntar-se a l'INEM a incrementar el cens de l'atur juvenil. Esperar un contracte de sis mesos, un d'aprenentatge o un contracte per mitjà d'una empresa de treball temporal.

Per fi. Ja era hora! Una feina per a un any en una empresa i de l'especialitat de què tens el diploma o llicenciatura.

Tornem als exalumnes passats de data. No pensen que en aquell temps tot eren flors i violes.

Mireu les formalitats que s'havien de complir per a la contractació a través de les Oficines de Col·locació segons la "Ley de Colocación de 10 de febrero de 1943", *Reglamento Orgánico de los Servicios de Colocación (Decreto 9-7-59)*.

Estem parlant de més de mig segle.

-La col·locació dels treballadors és un servei nacional exclusiu, i es prohibeix l'existència d'agències i organismes privats dedicats a la col·locació.

Els organismes públics de col·locació són els següents:

A) ORGANISMES DE L'ESTAT

1. Direcció General d'Ocupació
2. Serveis d'Ocupació de les Delegacions Provincials del Treball

B) ORGANISMES SINDICALS

1. Delegació Nacional de Sindicats
2. Servei Nacional d'Enquadrament i Col·locació
3. Serveis Provincials
4. Oficines Comarcals
5. Registres Locals
6. Oficines especials

Quant a les formes d'actuar de les empreses per contractar treballadors, es pot esmentar el següent:

- Les empreses estan obligades a sol·licitar de l'Oficina de Col·locació que correspon a la seva ubicació els treballadors que necessitin per al desenvolupament de les seves activitats.
- Per una causa justificada podran sol·licitar obrers d'una altra localitat, encara que existeixin aturats a la del domicili, però hauran d'abonar desplaçaments i facilitar habitatge als traslladats.
- Si no existeixen aturats de la qualificació sol·licitada, podran fer pública l'oferta seguint els tràmits establerts.
- Tant l'empresa com el treballador resten obligats a comunicar a l'Oficina de Col·locació el cessament de les relacions laborals en el termini de tres dies.
- L'empresa podrà triar lliurement els seus treballadors entre els aturats inscrits a l'Oficina de Col·locació i comunicar en el termini de tres dies els que ha contractat.
(Feta la llei, feta la trampa).

Els empresaris no tindran obligació de sol·licitar el seu personal a l'Oficina de Col·locació en els casos següents:

1. El personal eventual per menys de cinc dies.
 2. El marit o l'esposa de l'empresari i els parents fins al tercer grau.
 3. Els qui han d'acomplir funcions directives.
 4. El personal tècnic col·legiat.
 5. Els treballadors admesos per concurs públic visat per l'Oficina de Col·locació.
- Els treballadors vénen obligats a tenir la cartilla professional, qualsevol que sigui la seva categoria, i l'empresa sol·licitarà de l'Oficina Provincial de Col·locació, per conducte del sindicat, les cartilles professionals corresponents.
- La negativa a subministrar dades, la falsedat, l'omissió, el retard en la presentació de documents, la intromissió amb ànim de lucre i la retenció de la cartilla professional són faltes que seran castigades amb multa de 1.000 ptes. per la Inspecció del Treball.

(Cal tenir en compte que el sou d'un mes era, normalment, de 300 ptes.).

Ja veieu, amb aquest resum de la Llei de Col·locació, que trobar un lloc de treball adient tampoc no era una ganga. En aquella situació de postguerra sí que era fàcil tenir una feina per guanyar-te les garrofes, les mínimes necessàries per anar tirant, però es tractava de les feines que fan actualment els immigrants, que en aquell temps encara no existien. Però trobar el lloc que volíem no era gens senzill.

Disposar del lloc que et correspon segons la teva capacitat sempre ha estat qüestió de perseverança, insistència, paciència i voluntat per millorar constantment els teus coneixements professionals. Els millors llocs quasi sempre han estat com ara la televisió, digitals, etc.

Us desitjo a tots que tingueu molta sort.

Josep Carreras

Carta a Joan Puigvert

Una esgarripança freda em travessa el cos. És el terror de saber que te n'has anat. Que la mort t'ha arrencat del món amb traïdoria, com un lladre en una nit fosca, sense fer soroll. Avui tots parlen de tu, el diari en va ple. Tothom descriu l'home, el polític, el professor. Parlen de la humanitat i la bonhomia que et caracteritzaven. Omplies les nostres hores amb el raig de llum de la teva intel·ligència, de la ironia fina, d'oportuns comentaris. Ens aclaparava la teva educació tan esmerçada en el tracte amb els alumnes; aquests qui avui deixes, que som els teus amics. Se'm fa difícil de creure que no et veuré mai més.

No cal ni que m'esforci a recordar: les imatges vénen al meu pensament de manera espontània i natural. Enemic de la ignorància, treballaves amb constància. Parlaves amb entusiasme de les revolucions francesa i russa, de George Washington, d'Andrew Jackson, de Rosa Luxembourg...

i de tants personatges de la història sense pensar segurament que tu algun dia en formaries part. D'una història més propera, i no per això menys important. Avui puc dir-te, Joan, que em sento orgullosa d'haver-te conegut, i que siguis on siguis podràs sentir encara la calidesa humana dels qui t'estimen.

Aquest matí, Joan, m'he llevat i, entre vigília de somnis, he pogut veure una imatge nítida, clara. Era un home de barba grisa, d'aspecte serè, dret, conversant ara amb l'un ara amb l'altre, amablement. I he pensat en el teu cor tan gran que, incomprensiblement, t'ha fallat.

Roser Martínez i Casadevall

*Dedicat a Joan Puigbert, catedràtic d'història,
que va morir el 16 d'octubre del 97*

Camp de treball a "El Salvador"

18

Durant tot el mes d'agost passat un grup de 8 joves pertanyents a una ONG de Sabadell, SAC (Solidaritat amb Centreamèrica), hem participat en un camp de treball solidari en una comunitat de El Salvador, en un projecte de desenvolupament econòmic i social que intenta proporcionar una millora de les condicions de vida. Després de 12 anys de guerra i amb un model neoliberal implantat també allà, les condicions de vida són duríssimes.

El grup que hi va participar era molt divers. Estava compost per dues doctores, que feien visites a diferents comunitats; un informàtic, que col·laborava amb el personal de la fundació local que porta a terme el projecte; una professora i una monitora d'esplais, que feien tasques lúdiques i de tallers per a la mainada; i una periodista i dos fotògrafs, que recollien tota la informació sobre el projecte que s'hi està portant a terme per tal de difondre-ho aquí.

Vivíem en una comunitat d'unes 150 famílies, anomenada San Carlos Lempa, on la gran majoria de la gent són repatriats, desplaçats, desmobilitzats i mutilats que un cop acabada la guerra l'any 1992 han hagut de començar de zero.

Ens allotjàvem en un petit edifici de la comunitat, anomenat el convent, per ser al costat de l'església, i que fa múltiples funcions. Serveix per fer classes de nutrició tant per a les mares com per als nens; també és l'aula de dibuix i pintura per als nens que ho

desitgin; serveix com a magatzem per al material de la comunitat, i també per allotjar les brigades que participen en algun projecte.

De bon matí cadascun de nosaltres anava allà on havia de fer la seva tasca, i això ocupava tot el matí. Llavors, a la tarda, participàvem en reunions i xerrades preparades pels diferents comitès que hi ha a la comunitat i que s'organitzen per tal de minimitzar per ells mateixos totes les dificultats amb què es troben. El fet de participar en aquestes reunions, més la diversitat de tasques que realitzàvem nosaltres com a grup, ens ha donat una visió molt generalitzada sobre la situació

actual d'allà.

La meva valoració sobre el camp de treball és totalment positiva, tant des del punt de vista personal com de grup o com de projecte. Personalment, perquè és una experiència inoblidable viure un mes amb una gent tan amable, que valora molt el fet de compartir, que no té quasi res però que t'ho donarien tot, que ho han passat molt malament però que això no els frena l'entusiasme per construir un futur millor. I sobretot m'han ensenyat aquest concepte tan oblidat en el nostre món occidental "de treballar conjuntament" per un bé comunitari. I per utòpic que sembli deixar de banda l'individualisme.

Quant al grup de treball, m'ha encantat ja que tots els participants tenim moltes coses en comú, i gairebé tots tenim experiència i participem en temes solidaris. I en definitiva, el que volem –i per això treballem– és trobar un equilibri entre "nord" i "sud".

I per últim, pel que fa al projecte també crec que ha estat molt positiu (sense oblidar que hi ha molt a fer), ja que tot estava molt ben coordinat, tant per part de l'ONG de Sabadell (SAC) com per part de la Fundació Salvadorenca CORDES. I el més important, perquè el projecte de desenvolupament econòmic i social està pensat des d'allà per a la gent afectada d'allà.

Magda Pérez i Balsebre

Nenes de San Carlos de Lempa que prenen part a les activitats organitzades per a ells.

L'aplec de Calders

*Fou Tinyoses un veinat
pertanyent a Constantins,
i el nom li fou canviat
pel de Calders pels veïns.*

*En una ermita adossada
a casa de l'ermità,
la gent d'aquella contrada
a resar hi solia anar.*

*A la Verge de Calders
les mares de la comarca
pregaven que les ajudés
junt amb el fill que alletaven.*

*Recordo molt vagament
menut jo, abans de la guerra,
un aplec on la gent
donava panets per ofrena.*

*La gent de la comarca,
volent tornar a tenir
la imatge per venerar-la,
a Bonmatí va acudir.*

*L'escultor Joan Saltor
la Verge i el fill modelà,
i en Xavi Viñolas, el pintor,
color a les imatges donà.*

*La missa dins la capella
mossèn Àngel celebrà,
i tot participant d'ella
bon record ens va quedar.*

*Quan la missa hagué acabat
sentírem una bona olor
que arribava des d'un prat
pel dinar de germanor.*

*I ja a les acaballes
va haver-hi una xerrada,
cants, poemes i rondalles
i molts jocs per a la mainada.*

*Aquest any hi hem tornat
dilluns de Pasqua Florida,
cançons i goigs hem cantat
fent més solemne la missa.*

*Uns aimants de tradicions
van fer que continués
amb molt bones intencions
l'antic aplec de Calders.*

*Fou així que ens engrescàrem
d'anar a l'aplec de Calders,
gent coneguda hi trobarem
que foren amics després.*

*Àxel. I. Rovirola
Abril de 1997*

**La Redacció de l'amic
us desitja un Bon Nadal
i Felic any 1998**

La catedral de Sal:

Una església excavada en el cor d'una muntanya

20

Ja em perdonaran els fidels lectors de *L'Amic* si de nou els parlo de les coses curioses i més interessants que té Colòmbia, aquest país amable i acollidor on visc des de fa quasi cinquanta anys. L'exili, ja sigui forçós –com és el meu cas– o bé voluntari, sempre deixa un regust de tristor i nostàlgia, ja que el que tota persona estima sincerament és la terra on ha nascut.

Tots els països tenen la seva pròpia identitat, amb característiques i condicions diferents des de tot punt de vista, ja sigui en la formació geològica, històrica o cultural. Colòmbia, que puc prear-me de conèixer força bé, reuneix aquestes condicions i compta amb veritables meravelles naturals a més d'una diversitat increïble de paisatges i climes que van des de les majestuoses muntanyes nevades de fins a 5.000 metres d'altitud fins a les platges tropicals, que, bé que no tenen l'explotació comercial adequada, són de les més boniques d'Amèrica.

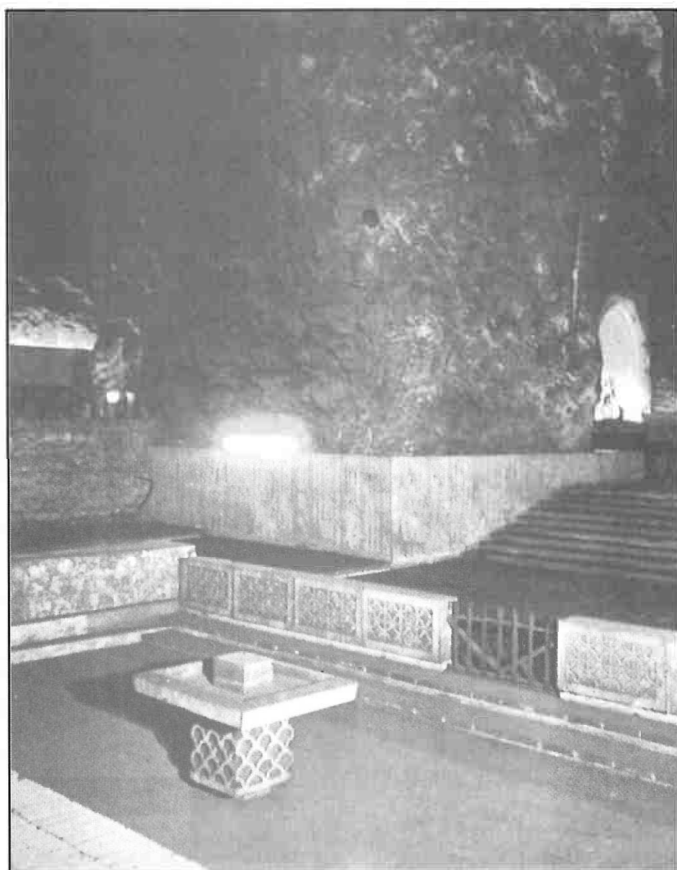
Una de les meravelles d'aquest país és la Catedral de Sal, que fou a l'origen una mina natural, però que la mà i l'enginy de l'home han transformat en una bonica catedral subterrània d'aspecte i presentació molt original.

Aquest lloc és també una de les atraccions turístiques i visita obligada per als estrangers que per alguna raó vénen a Bogotá. La visita o passejada a l'interior de la muntanya, per visitar la catedral, cal fer-la a peu i dura més o menys una hora i mitja per recórrer les instal·lacions, sempre seguint les excavacions d'on treien –i encara treuen– la sal, passant per davant dels altars secundaris fins a arribar al Major, sempre tenint a la vista els ornaments i les estàtues religioses, moltes esculpides en la mateixa roca salina, i que fan que la gent es senti realment dins d'un temple religiós, com de fet ho és.

Naturalment que a l'interior de la muntanya i per tot on es passa es trepitja la sal mineral, que fins i tot es pot tastar en les parets. Com ja hem dit, tota la construcció interior es compon d'una barreja de sal i pedra que es pot admirar fàcilment gràcies a una bona instal·lació elèctrica.

L'indret ha donat lloc perquè els estudiosos d'ací i d'allà intentessin explicar els orígens i l'evolució històrica d'aquesta meravella natural.

L'explicació més acceptada és la que ens diu que fa milions d'anys enlloc de la muntanya hi havia

Portada de La Catedral de Sal

una mar d'aigua salada, de la mateixa composició que tenen els oceans i mars d'avui. Els moviments geològics es van encarregar amb el temps de transformar el mar en una muntanya, deixant-hi, com és natural, una abundant deposició de sal i algun altre mineral.

Segles abans de l'arribada dels conqueridors espanyols, ja els indis que poblaven la regió havien descobert i explotaven aquestes mines que, per cert, representaven per a ells una gran riquesa natural, tant per la seva utilitat com a aliment com per ésser un element comercial i material apte per a l'intercanvi.

La pregunta que es fan els historiadors és: com varen descobrir la sal els indígenes i com es varen adonar del seu valor real? Molt possiblement varen transcórrer segles abans no comencessin a transformar l'aigua salada que rajava per les escletxes en pans de sal obtinguts per mitjà de l'evaporació amb foc. Així varen arribar, a poc a poc, a servir-se d'aquest preciós ingredient, per conservar la

carn, el peix i els aliments en general, i al mateix temps per fer-ne una moneda de canvi en les relacions comercials amb els seus veïns.

Amb el temps, arribaren els conqueridors espanyols a l'esplanada de Bogotà, comandats pel llicenciat –també dit "adelantado"– Gonzalo Jiménez de Quesada, després d'una aventura emocionant i perillosa, i de caminar més de mil quilòmetres des del lloc on desembarcaren sobre la costa atlàntica fins als 2.640 metres d'altura que té aquesta regió andina que anomenen la "sabana" de Bogotà. És veritat que les conquestes són sovint antipàtiques, i això ja ho sabem els catalans per experiència pròpia, però no es pot deixar de reconèixer que aquella gent, moguda per l'esperit d'aventura i l'afany de riquesa, foren actors d'una proesa que mereix la més sincera admiració. Només cal imaginar aquells temps, encara primitius, travessant a peu selves, rius i muntanyes amb núvols d'insectes, feres i tota mena d'obstacles, als quals cal afegir l'hostilitat dels pobladors indis que amb tota la raó defensaven la seva terra.

Diuen els historiadors que la sal fou un dels motius que va animar els conqueridors a seguir endavant després de veure que els indígenes ja la tenien en forma de pans i d'esbrinar que venia d'algun lloc de l'alta muntanya i l'obtenien per mitjà del bescanvi entre els pobladors dels cims i els de baix. Així s'esforçaren per arribar a la bonica i ufanosa esplanada, on a més de la sal trobaren altres riqueses que varen canviar per religió –de bon grat o per força– i on van gaudir, per fi, d'un clima d'eterna primavera, que és el natural d'aquesta regió. Utilitzant l'argument de la força, els invasors varen desposseir injustament de la sal i d'altres riqueses els indis pobladors naturals del país, i tot en nom del recentment fundat Nuevo Reino de Granada.

La mina de sal no existia en aquell temps, però els espanyols varen decidir que els indis seguissin amb l'explotació, és clar que per compte del Sr. Virrei. Fou molt més tard, cap

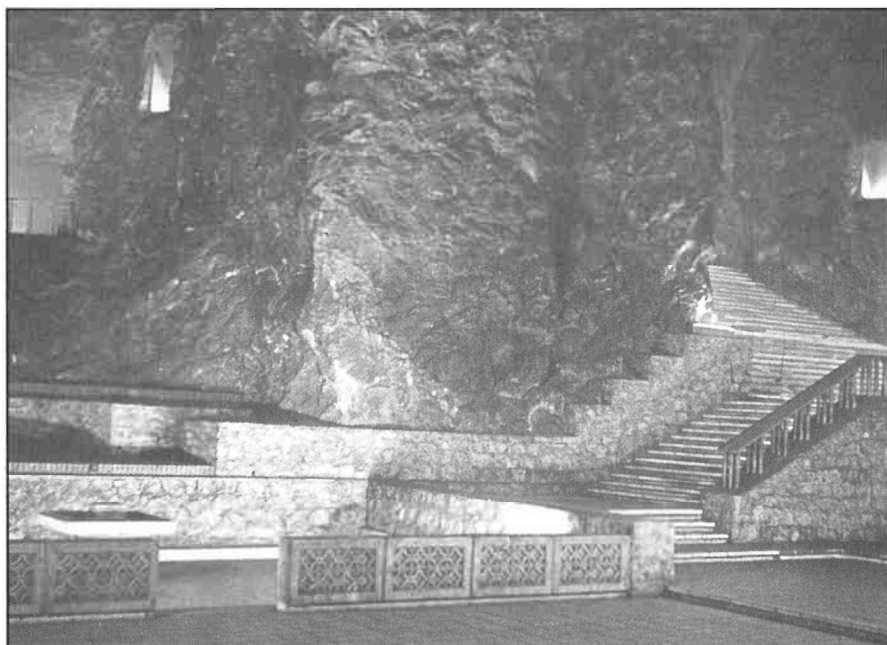
al 1808, que un enginyer alemany va començar l'explotació amb eines mecàniques i dinamita, iniciant l'excavació de túnels, galeries de mina, i també grans espais a l'interior, que més tard foren la base per a la construcció i ordenació de la catedral.

La catedral fou projectada per un eminent arquitecte colombià amb la participació d'un col·lega espanyol exiliat, i se'n va començar la construcció l'any 1950 per acabar amb la inauguració el 15 d'agost de 1954. Forma part del municipi de Zipaquirá, que vol dir "ciutat del Zipa" en llengua indígena. El Zipa era la principal autoritat de la comunitat índia i l'esmentada població ja existia molt abans de l'arribada dels espanyols. Es troba a 2.650 metres sobre el nivell del mar, a 50 quilòmetres de Bogotà, i gaudeix d'una temperatura mitjana permanent que oscil·la entre els 15 i 20 graus.

La muntanya de sal té uns 400.000 metres quadrats d'extensió i la producció s'ha mantingut en uns 125.000 sacs per mes.

Recomano la visita d'aquesta meravella a tots els gironins que facin cap per aquelles terres!

Santa Fe de Bogotà - Octubre de 1977
Pere Jané i Puig

Interior de la Catedral

Evocació des del cor

22

Des de *Retalls d'història*, l'incansable recopilador de Bonmatí, en Benet Valentí, destacava la tasca d'en Pere Carreras, de can Llorà Petit, "per haver netejat de matolls i bardisses el lloc on aviat s'aixecaria la colònia" (vegeu Context històric, pàg. 23).

Aprofitant, doncs, aquesta referència històrica m'agradaria, a través de *L'Amic*, d'ampliar una mica les pàgines del cor per obrir-les a totes aquelles persones que valoren el passat, els orígens, el que ja no tornarà i, també, per enyorar tots els oficis que es perden en el demà. En Pere Carreras i Caballé, de can Llorà Petit, neix el 1879, un moment en què, al costat del bullit federalista, els carlins emprengueren la darrera de les guerres als territoris de la ruralia més afectats per l'èxode constant a les ciutats. En la proclama carlina de Carles VII, es prometia el retorn dels drets que havia arrabassat Felip V, l'abolició de les quintes i la federació de Catalunya amb Castella, proclames que, sens dubte, afavorien que després de la guerra de 1876 el carlisme català s'integrés, majoritàriament, en el sector moderat del catalanisme. En els anys de la Restauració, doncs, s'anaren definint les bases del catalanisme polític.

Fou arran de la independència de Cuba quan la burgesia catalana es decantà cap a la petició d'una actitud anticentralista envers Catalunya, en un context de desconcert dels industrials i dels gremis, d'atur, provocat per la mecanització, de bandejar el sector llaner, i, sobretot, de la crisi camperola, motivada per la plaga de fil·loxera a França el 1863, els estralls de la qual es notaren a la vinya catalana de Sant Quirze de Colera (1879). Fou l'inici d'un gran desastre que culminaria, al cap de vint anys, amb la mort del darrer cep. Per consegüent, també s'acabaren els contractes de rabassa morta.

Enmig de tants treballs en Pere de can Llorà Petit, el gran de sis germans –Lluís, Manel, Llorenç, Joan i Caterina– hagué de treballar molt, i ben aviat, de ben jovenet. I més hagué d'esforçar-se quan la seva mare es quedà vídua. L'hereu de can Llorà destacà per compaginar el conreu de secà –l'avellana– amb altres tasques que li permeteren d'"augmentar les

garrofes": ramaderia, jornals fora de casa, serveis d'hostal...

A més, des dels orígens, can Llorà Petit destacà per ser l'hostal de la contrada on anava la gent que treballava a la colònia i els casolans que volien menjar un bon plat de bolets.

Can LLORÀ PETIT, una microeconomia costumista, símbol de la continuïtat històrica de Catalunya.

En Pere Carreras, d'aspecte bonhomíus i bru vermellenc per les assolellades de l'època de l'any en què no hi havia gaire feina, anava a fer de boscater, i d'aquesta manera augmentava els rendiments del camp sobretot després d'haver-se casat amb la Lluïsa Caballé, bona esposa i empenedora del mas, i tenir set fills: la Teresa, en Lluís, la Consol, l'Àngela, en Manel, la Dolors i en Jaume.

En moments de més feina, però, en Pere i la seva família tenien jornalers, ja que la recollida de l'avellana i la sega eren feines temporeres i molt feixugues. No oblidem que, en el període 1900-1930, el sector agrícola era un sector estancat, que utilitzava mètodes de conreu endarrerits, disposava de pocs regadius i tenia escasses possibilitats

d'exportació. De tota manera, en la segona dècada del segle, un dels propòsits de la Mancomunitat fou la modernització del camp i, de mica en mica, els pagesos anaven racionalitzant els conreus, utilitzant màquines, adobs nitrogenats i fertilitzants.

En Pere controla el garbell de les avellanes. La seva esposa, la Lluïsa, i els fills -Dolors, Jaume, Àngela i Lluís- contribueixen a l'empresa familiar.

Els problemes socials i polítics, però, no s'acabarien: entre el 1919 i el 1923 Catalunya va viure un període de pèrdua de les llibertats constitucionals, conegut amb el nom dels "anys del pistolisme". A causa de la crisi econòmica que seguí la Primera Guerra Mundial, i atemorida per un radicalisme obrer que cada vegada es feia més gran, la patronal tancà fàbriques, utilitzà esquiroles, organitzà sindicats grocs i va recórrer a bandes de pistolers. Les mateixes autoritats també van col·laborar-hi detenint molts obrers i aplicant la "lleï de fugues". Aquesta escalada de violència només s'acabà després del cop d'estat del general Primo de Rivera, autoritzat pel rei Alfons XIII. Quants fugitius no s'arreceraren a redós de l'hostal Can Llorà Petit per oblidar una mica llurs penes i trobar conhort

en els murs acollidors de la família Carreras-Caballé!!

Si les parets poguessin parlar...

A la caiguda de Primo de Rivera -gener de 1930-, el general Berenguer inaugurà el període conegut amb el nom de la "Dictablanda".

Convocades eleccions municipals per al 12 d'abril de 1931, l'ERC, nascuda de la fusió del Partit Republicà Català de Lluís Companys i d'Estat Català de Francesc Macià, en resultà el partit vencedor a Catalunya, i féu perdre a la Lliga l'hegemonia del catalanisme polític que tenia. Davant d'aquest triomf el rei abandonà el país. I el 14 d'abril fou proclamada la Segona República Espanyola.

En Pere i la Lluïsa, els prototipus de pagès i dona catalana, camperola, seguien treballant molt, per continuar la saba de llurs avantpassats i per defensar, amb la falç al puny, la terra que trepitjaven i, així, enfortir les arrels que edificuen el Mas de la pàtria catalana.

Des de la proclamació de la República fins a l'elecció del primer Parlament (20 de novembre de 1932), després de l'aprovació de l'Estatut, va transcórrer un llarg període d'interinitat. A més, cal afegir-hi la suspensió de l'Estatut i l'empresonament del govern català de 1934 a 1936, arran dels fets d'octubre. La represa de la "normalitat", al febrer de 1936, durà poc, ja que va ser interrompuda per la insurrecció militar del 19 de juliol de 1936 i per la guerra que se'n succeí.

En Pere i la seva família visqueren -com moltes altres famílies de la comarca- les desgràcies bèl·liques. Així, la venjança s'apoderà de l'assassí d'en Manel Carreras, el fill adolescent d'en Pere i la Lluïsa, a les acaballes de la guerra civil. En Pere, no podent pair la desgràcia -li mataren el fill davant seu- emmalaltí i psicosomatitzà una síndrome cancerosa que acabà amb les seves forces. En Pere Carreras i Caballé morí, a Constantins, el dia 10 de juliol de 1940. Tenia seixanta-un anys i fou, permeteu-me l'afalac -segons es desprèn de les cites del seu recordatori- exemplar: mantingué els costums de casa, la generositat amb els seus i amb els altres, cosa que li féu conrear l'amistat i el respecte de tots aquells qui tingueren la sort de tractar-lo, ja que la

*Part de la família
d'en Pere Carreras:
la bonhomia eixuga la
tendrensa dels seus ulls.*

- 1.- Teresa
- 2.- Lluïsa Caballé
- 3.- Manel
- 4.- Consol
- 5.- Lluís
- 6.- Àngela
- 7.- Pere Carreras

qui us escriu se'n recorda només de la seva esposa, la Lluïsa, encara que no amb la intensitat amb què m'agradaria remembrar-la, la qual morí velleta –uns 85 anys– i sempre jovial de fe i d'esperança. Sortosament, al nostre país, Catalunya, hi ha molts Peres Carreres i Lluïses Caballé. És per això que aquestes lletres s'adrecen a tots els qui, amb suors, lluites i sobretot amb fe ferrenya han perllongat la història del nostre poble, puix cada esglaó familiar és un acostament al seu progrés.

Òbviament, he obert el meu cor, de bat a bat, per arribar fins a vosaltres, família Carreras-Caballé, i us dono les gràcies per haver-me permès de sentir-me orgullós dels vostres valors. La vostra besnéta us ho transmet amb la sinceritat amb què vàreu educar els vostres fills, plens també de generositat i bonhomia.

Em sento molt joiosa de seguir el vostre exemple, gràcies al de la meva àvia, la vostra filla Teresina, de can Solaric, que tan bé ha sabut perpetuar, amb el cap ben alt, la vostra memòria i que, des de *L'Amic*, vull immortalitzar dins els racons de Sant Julià del Llor i Bonmatí. Alhora, vull mostrar el meu

agraïment també a tots aquells qui amb l'esforç quotidià bastiren un Bonmatí més modern i obert a Europa.

Dolors Vilamitjana i Carandell

En Manel Carrera fou una víctima del context bèl·lic. La seva ingenuïtat no va poder fer pair els trasbals de l'absència al seu pare, feble i entregat als seus. Des d'aquí us enyora la vostra besnéta. Gràcies.

Com un conte de fades?

25

En Tòfol i en Janot eren dos vells agricultors que ja tenien la cara arrugada per l'edat i també per haver passat moltes hores treballant en llargues jornades amb sol abrusador i també amb fred implacable. Ara ja feien poca cosa de feina, però en les cases de pagès sempre hi ha coses a fer i, endemés, estimar la terra que els havia vist néixer i que sempre havien treballat els servia de distracció. No per això deixaven d'anar al cafè a fer la "botifarra" o a mirar algun partit de futbol, perquè, a casa, a les dones els agradava més mirar altres programes que no pas aquest esport.

Vivien en un poblet situat al vessant del Montseny afavorit per bones aigües i clima suau a l'estiu. El vilatge pròpiament dit era reduït. Cases de pagès escampades i, algunes, reunides formant minúsculs carrers a l'entorn de l'església parroquial. Però, dispersades pels desnivells i pel bosc exuberant, hi havia torretes, cases noves o seminoves restaurades, construïdes amb gràcia i bon gust, ocupades per gent de ciutat com a segona residència –estiu i caps de setmana–, i altres habitades tot l'any per gent, generalment il·lustre, que, un cop jubilats, desitjaven viure i gaudir de la tranquil·litat, la quietud i els bons aires del llogarret. Altres, a part de descansar i gaudir de la pau del camp i del bosc, treballaven sense pressa en tasques intel·lectuals o artístiques. Aquell poble s'arraulia enmig d'un paisatge plàcid, retallat per carenes de línies suaus, entre camps de conreu i boscatge. Un entorn gairebé idíl·lic, ja que

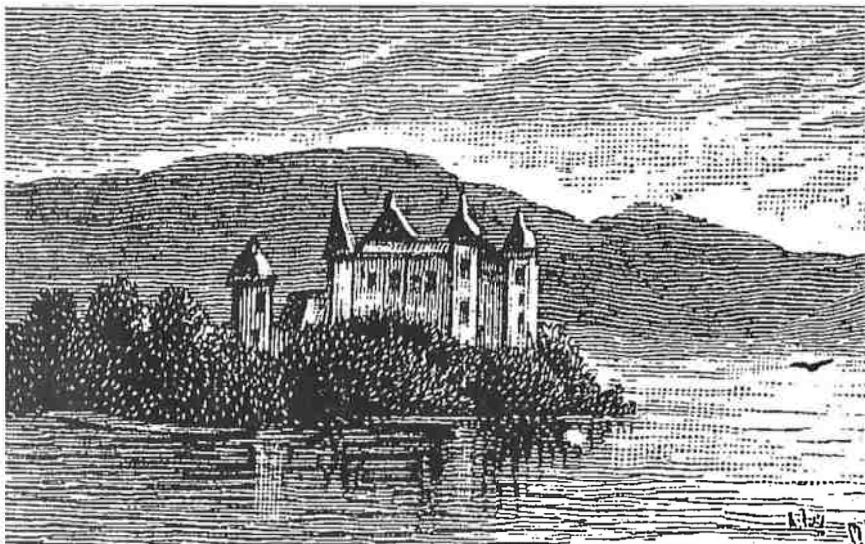
durant els matins la naturalesa mostrava tots els seus colors amb verds de diferents tonalitats i a les tardes i als capvespres amb uns ocres flamejants. Endemés, el nucli estava prou ben comunicat per si calia traslladar-se amb cotxe a Barcelona, a Girona o a Vic per fer compres, si eren necessàries; en aquesta última ciutat també es podia agafar el tren.

La claror del dia s'anava esgotant. Ja no tenia aquella blavor del migdia i de la tarda que omple el cor de joia a la gent. El temps passava de pressa i el

rellotge del campanar del poble tocava hores pesadament i començava a enfosquir-se. En Tòfol venia de la feixa de dalt del camp de l'alzina vella... Pensà que ja era hora d'anar a jòc, i es posà a caminar a poc a poc, trepitjant les fulles caigudes dels arbres, aspirant amb delícia l'aire tebi, impregnat de les flors i plantes del bosc. Tenia intenció d'arribar a casa abans que la foscor ho envaís tot.

En passar prop de la finca del "Casinyot basc", li semblà que el jardí estava tot il·luminat abraçant una bona porció d'espai, però era una claror estranya, gens pròpia de la llum elèctrica o solar. Es parà, un xic astorat, i mirà cap al pedrís del petit llac que estava acostumat a veure sempre quan passava per allà, on hi havia infinitat de flors de diverses classes al seu voltant, i en les aigües, distintes varietats de nenúfars, detall apropiat per parar-s'hi a contemplar un panorama tan agradable.

Però aquell dia –ja quasi de nit–, asseguts al marxapeu que envoltava el petit aquàrium, hi havia una parella jove que el deixaren meravellat. Ella era una princeseta com la dels contes de fades infantils de la seva néta, amb un vestit llarg de color celeste, amb les espatlles cobertes per una fina capa brodada d'or i diamants –almenys a ell li ho semblava així–, que emanava una tènue resplendor vaporosa que l'impressionà vivament. El noi era com el príncep dels mateixos contes

il·lustrats, vestit elegantment, amb un preciós vestit de color blau, però envoltat d'una aurèola de color grana, que al costat del color atzur de la suposada princesa feia un quadre plàstic fastuós, la visió del qual impactà vivament l'esglaiat Tòfol. A l'entorn de la parella voltejaven un estol d'ocellets, que amb els seus cants completaven l'escena que ben bé podria ser d'amor. Parlaven en veu baixa, però en Tòfol estava massa apartat per entendre res. Solament es fixà en les cares de la parelleta, que de veritat eren molt belles i encara que ell ja era bastant gran no havia pas perdut el gust per la bellesa de la gent, i aquelles dues persones, certament, eren molt formoses i semblaven enamorades, ben agafadetes de les mans.

En Tòfol va sentir unes pessigolles al nas i, vatua l'olla!, no pogué evitar que en sortís un fort esternut, que ressonà en la nit que començava a estendre la seva capa de fosc pels camps i boscos.

A conseqüència de l'inesperat estuforn, "me caso amb la pell del dimoni", els ocells aixecaren el vol i tot xisclant esverats marxaren per refugiar-se en la boscúria, i junt amb ells, una munió de papallones de bigarrades policromies atretes per la resplendor que provenia d'aquelles figures sorprenents i que extasiava la vista.

I, cosa excepcional, la claror que existia desaparegué, així com també les imatges fastuoses de la possible princesa de vestimenta opalina i del pretendent blavós d'aura granada. Sols hi havia una parelleta jovençana, amb indumentària elegant, però normal de carrer, és a dir, ell amb vestit blavós i ella amb jaqueta i pantalons, que reien i parlaven animadament i que feien cas omís del pagès que s'havia parat en aquell moment davant la torre i que, de sobte, marxà a cuita-corrents sense fixar-se gaire en les seves cares.

El pobre Tòfol quedà desconcertat. No sabia si tenia un encegament, si somniava, si havia perdut el senderi o si el que havia vist anteriorment era una quimera a la qual no trobava explicació. Va creure més oportú no comentar la impressió que havia tingut, puix corria el risc que el seu company de

café, o familiars, creguessin que tal volta havia begut més del compte, o que potser estava tocat del bolet. La realitat fou que de cop i volta experimentà com si l'atmosfera hagués fet un crit foll per trencar el goig d'aquell instant.

Durant la nit, estava segur que aquella noieta des de la finestra de la seva cambra miraria el cel encatit d'estels, com puntets refulgents que vetllarien el seu son. Segurament imaginaria que entre totes les estrelles formarien la figura del seu pretendent i que des d'allà la miraria somrient, delitós per baixar i murmurar-li frases boniques, paraules dolces i tendres com les que havia escoltat feia poca estona. Això deu ser un dels privilegis de la joventut enamorada!

L'endemà estaven asseguts en Tòfol i en Janot, prop de la porta del café del poble. Era una tarda assolellada i una hora propícia per sortir d'excursió. En plena primavera, els arbres estaven guarnits d'un espès fullam verdós, que amb el temps s'aniria convertint en un preciós color vellutat. El paisatge –principalment per als forans– era d'una formosor exultant. I mirant al defora, en Tòfol mirà fixament una parella de joves que anava d'excursió. Ell era alt, de constitució atlètica i més aviat rosset, però colrat pel sol i l'aire. Es notava sa i fort, tot i que no li sobrava gens de greix. Ella també anava lleugera. Qui ho diria!, pel seu aspecte no ho semblava, ja que estava una mica més pleneta. En Janot, en comprovar la fixació de la mirada del seu amic, li preguntà: «Què et passa? És que veus alguna cosa rara en aquells dos excursionistes, que els mires amb tanta abstracció? Tinc la impressió que tens el cap a tres quarts de quinze!». I en Tòfol, com si despertés d'un malson, en reconèixer els dos joves, no pogué estar-se d'explicar al seu bon company el que li havia passat la nit anterior, fent-li prometre, però, que tot això quedaria entre ells dos.

El seu amic li respongué que, aquell noi, ja l'havia vist en altres ocasions pel poble, i que era familiar de la gent del "Casinyot basc": «Ja deus recordar que són una família de bascos, tots ells alts i forts, els quals, cosa que s'agraeix, tenen molt bons

contactes amb la gent del poble. Altrament, aquest noi tan alt, em sembla recordar haver-lo vist per televisió jugant a basquetbol o en equips del Barça! Ara no t'ho podria dir amb seguretat. Referent a la noia, que no és pas cap joveneta (sense ser vella), sembla que tinc present la seva fesomia, però ara no puc recordar de què ni d'on. Com que aquí hi ha tanta gent forastera i sempre arriben amics o familiars.... vés a saber! O potser la recordo de veure-la a la televisió! El cert és que són molt simpàtics i amables. No fa gaires dies me'ls vaig trobar pel bosc, asseguts a terra recolzats en una alzina descansant, i després de saludar-me en un bon català, em preguntaren coses de la naturalesa i de la flora i fauna de la comarca».

Amb els ulls clucs, en Janot evoca aquells moments i rememora que estaven envoltats de diverses classes d'arbres i arbusts, com si fossin sentinelles d'una parella que es miressin fixament als ulls i estiguessin feliçment enamorats. Ell acariciava dolçament les seves mans. Ambdós anaven vestits amb texans i sabates esportives. Ella portava una brusa blanca vaporosa, i més que una persona semblava una fada del bosc, sempre amb un somriure picaresc de joia. Al damunt de les espatlles li penjava un jersei de color castany. Ell, amb caçadora i una motxilla a l'espatlla. Fins allà arribava la càlida dolcesa primaveral, duent l'hàlit perfumat de les flors del bosc. Deurien venir d'excursió, ficant-se entre matolls i plantes, i potser fins i tot haurien pujat dalt de tot de la muntanya, on el cel s'emmiralla, i els degué somriure el benestar, serpentejant estrets caminets, recollint violetes boscanes, i, per la seva joventut, segur que deurien sadollar llurs vides amb infinitat de projectes. Un pensament en cada arbre. Un desig en cada flor, i deurien pensar com la poetessa M. Viladecàs quan escriu:

"Déu vos guard, Montseny amable, mirall de crepuscles verds que adornen tota la Plana fins que els ulls no en veuen més!"

I segueix escrivint: "I algun dia recordaran aquells dies, aquells moments, i els tremolaran les mans, ja potser, amb veu tota esquerpada, hi cabrà en-

cara un petó, i sempre un t'estimo i una abraçada que els ompliran d'alegria i recordança per aquells llocs on trobaren la joia de l'amor perdurable".

Uns dies més tard que en Janot s'expansionés amb aquells comentaris que en Tòfol va escoltar sorprès, estaven conversant novament de les seves coses un vespre al cafè bar. En el diàleg, sorgí una altra vegada el record d'aquell minyó eixorivit que es feia dir Ignasi, i d'aquella graciosa donzella anomenada Cris. De sobte, s'adonaren que els clients de l'establiment s'agrupaven davant del televisor mirant atentament les imatges que passaven. En Janot, tustant amb el colze el cos d'en Tòfol, li digué: «Que no veus, qui surt en la pantalla?» De moment el seu amic no encertava a descobrir res excepcional, coses de la "tele", i xafarderies de l'alta societat, pensava. Però els dos companys s'hi atansaren, i pogueren descobrir que tenien davant seu la vertadera identitat dels dos protagonistes de les converses dels últims dies, en el precís moment que sortien del Palau Reial, aquell noi alt i esvelt i aquella noieta xamosa i cordial, que tenia sempre el somriure als llavis, i que no tenia gens de presumpció en el seu tracte, i que tant els havia colpit.

Acabaven de celebrar la petició de mà de la princesa, i ara es passejaven pel jardí, agafadets per la punta dels dits de la mà, lluint els regals de prometatge. Déu n'hi do, del goig que feien! Els dos camperols quedaren vertaderament sorpresos i encantats d'haver-los vist i conegut personalment, sense sospitar ni remotament que es tractava d'una veritable princesa de sang blava i d'un triomfador d'handbol del seu Barça de tota la vida.

Segurament que després de la cerimònia, en la seva ment, es varen revifar les passejades i caminades amb diferents itineraris, ascendint i baixant per turons i muntanyes o en les petites valls d'aquesta prodigiosa comarca. La jove parella deurien recordar quan s'extasiaven mirant aquell paisatge tan diferent d'aquell al qual estaven acostumats a la ciutat. Quan miraven el cel, clapejat de reflexos vermellorsos que el sol, que s'anava amagant, acolorava de púrpura i de fogalleig. I

llavors, encara hi romanien una estona més per descobrir les estrelles que anirien apareixent, incrustant els seus ulls en aquells estels que els feien somniar, mentre es murmuraven paraules edulcorades, tan meloses com poden haver pronunciat les parelles més enamorades que hagin pogut existir al llarg del temps. Segur que ella girava el cap submisament per contemplar totes les resplendors que brollaven de l'infinit. I quan ambdós quedaven corpresos per l'espectacle i per les sentors dels arbres, de la terra, de la molsa, de les flors boscanes, de la humitat dels rierols, i per la piuladissa dels ocells de tota classe que no paraven de volar al seu entorn, buscant el refugi dels arbres en la frondositat dels boscos per passar-hi la nit, sense fer cas de la seva presència, tant si estaven asseguts davant una font, o bé recolzats en una alzina o en un castanyer, flairant aquell perfum fresc i vell de la saba del fullatge humit. En alçar el cap, la Cris veia els estels entre les copes dels arbres, i encara que cap oreig no feia moure les branques, sentia al seu entorn la palpitació vaga d'aquella immensitat de fulles. Un calfred estrany li passava per l'ànima i s'escampava per la cara. Una angoixa confusa li oprimia el cor. Ella no acabava de veure clar tanta possible felicitat. És a dir, que tot pogués arribar a un final feliç i la seva expressió, a vegades, donava a entendre la seva velada preocupació pel futur, però ell li replicava enèrgicament: «El món és dels forts. Cal ésser valent. Cal ésser-ho per damunt de tot, i de tots. La victòria és dels audaciosos!» Un lleu batec sotragava el cor de la Cris, i respongué convençuda: «Sens dubte, que ho intentarem! I per mi no quedarà! T'ho prometo!»». Ell es recordava de la seva condició més humil –socialment–, dels seus companys de l'equip esportiu, quan en la intimitat li feien alguna broma, tractant-lo d'"Excel·lència", en comparar-lo precisament, a la noia que ara tenia al seu costat. I ella també feia referència a les companyes de treball de l'entitat d'estalvi on treballava, i dels nobles familiars que l'havien engendrat, i dels drets i deures que la seva naixença li varen imposar i que procurava exercir

responsablement.

I mentre baixava, l'Ignasi anava recollint flors mig amagades entre el fullam, que donava afectuosament a la seva Cris, la qual les agafava i les olorava embadalida. «En arribar a casa, les col·locaré en un búcar, per recordar aquesta passejada», deia somrient i amb ulls agraïts. Sota el cel estelat i ardent, estaven silenciosos ben a prop l'un de l'altre, palpitant en l'espera d'una desitjada abraçada. Una sensació de tendresa flotava per l'espai. Es donaven la mà amb sensibilitat, sense dir-se res –no calia–; l'emoció els envaïa mentre sentien córrer sota les branques una mena de frescor de l'ample espai nocturn tot ornat d'astres. Era el sentiment de l'amor que no entén de diferents classes socials, ni de cap mena d'obstacle.

Com un conte de fades?

A l'Ignasi, el cor li glatia apressadament. La noia que estava al seu costat tenia l'aire d'una beutat refulgent, d'una nimfa fràgil i senzilla, amb un cos i una figura gentil i esvelta i una elegància encisadora. Els ulls d'esmalt d'un blau gris, que semblaven colorats per un pintor primfilat. La seva cara era blanca, molt llisa i polida, sense cap ombra. Els seus cabells llisos o estarrufats eren un embull feliç, i els seus llavis eren encisadors, propensos sempre a la rialla franca i noble. És a dir, com tots els enamorats, l'Ignasi veia en la seva escollida, totes les qualitats possibles...

Tots aquests esdeveniments, que alteraren la rutina d'en Tòfol i d'en Janot, succeïren abans i durant el mes de maig, i, com és lògic, a conseqüència de fer-los públics els mitjans periodístics i audiovisuals, fou sovint tema constant en les converses d'aquells dos pagerols, de les seves famílies i de tot el poble en general.

Pel mes d'octubre, quan les orenetes se'n van, es portava a terme a la catedral de Barcelona la cerimònia de l'enllaç matrimonial d'aquella simpàtica parelleta que els dos camperols –com la majoria de la gent del poble– consideren com a "seus", amb tota la fastuositat que l'esdeveniment requeria. Tant en Janot com en Tòfol no es perderen ni un detall de la celebració, i encara que ells no hi eren presents físicament, en esperit segur que hi eren! S'hi sentien tan compenetrats, que els seus cors s'hi trobaven submergits entendridorament. Mai no podran oblidar aquelles antigues vivències!

Pere Motjer des d'Osona

Nostra Dansa

*Sota el bat del sol, o amb milers d'estrelles,
s'uneixen les mans, fent o no parelles,
prop del mar, de la neu, o en la gerda plana;
no importa el país, quin poble, quin dia,
sempre és grat moment de dolça harmonia
per ballar, plegats, la bella sardana.*

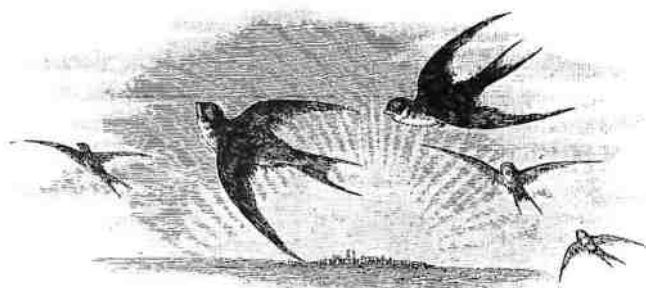
*Un vaivé suau de dolços compassos
que mans, peus i cors transformen en llaços
cafits d'un amor que sempre agermana;
tots, sense excepció, caben a l'anella,
quan més colors té, més gran i més bella,
és universal la gaia sardana.*

*Cal oblidar del tot els partidismes,
llençar ben lluny els negres egoismes,
per engrandir amb tota honra la rotllana;
el cor obert, la mirada serena,
cara a cara, no es pot donar l'esquena...
tot és noblesa dintre la sardana.*

*Amb subtil oreig de notes sonores,
precis de germanor canten les tenores
fent néixer l'amor que els cors engalana;
és pura, gentil, senzilla i airosa,
té ales d'ocell i flaire de rosa...
reina és de danses la nostra sardana!*

Casimir Pla

Anglès, tardor de 1997

Coses passades de la joventut

30

Durant la vida, algunes vegades hi ha coses que val la pena escriure com a anècdota o mostra i recordança d'una etapa que ja queda molt lluny, però que, per alguna circumstància, ens ha quedat a la memòria. Crec que no és cap mal que al final de la vida s'escrigui alguna anècdota d'unes il·lusions, virtuts o fracassos de la nostra passada joventut.

Ara ja fa més de cinquanta anys. Jo encara era molt jovenet. Feia pocs anys que s'havia acabat la Guerra Civil Espanyola. Ja feia gairebé tres anys que treballava per a un empresari d'Anglès, el qual era una gran persona, almenys per a mi, cosa que mai no s'és com tothom voldria, però, per a nosaltres, era molt considerat mentre no abuséssim de la seva confiança. Érem dos companys de feina amb moltes ganes de treballar i de molt bona fe, així que ens tenia de molt bon ull. Alguna vegada havia vingut a la feina i tan sols havia trobat algun paperàs gros que deia que nosaltres havíem anat a ballar a algun poble de les rodalies, però, ell, sense amoïnar-se, se'n tornava.

Com que la nostra feina era treballar al bosc, no era gaire divertida. Per això, si entre setmana hi havia alguna ballada de sardanes o les recues d'alguna Festa Major, no deixàvem d'assitir-hi. Tot això no era per vagabunderia, sinó pel contrast que suposava la des-

tral a les mans d'alguna amigueta amb qui, tot parlant i saltironant, gaudíem d'una tarda deliciosa... i la feina ja la trobaria l'endemà, pensant que el meu amo ja se'n faria el càrrec, perquè ell també havia estat jove. Jo, llavors, feia pocs anys que havia après a ballar sardanes. M'agradaven amb bogeria i el meu amo sempre em deia que ballar sardanes és un vici molt bonic i que entre sardanistes mai no aprendria res dolent, perquè els sardanistes són molt reservats i estalviadors.

En aquell temps jo no vivia a Anglès, però cada diumenge havia de venir-hi per cobrar els dies que havia treballat durant la setmana. Un dia del mes de febrer, després de cobrar, l'amo em digué: «Mira, Quim, diumenge que ve, aquí a Anglès celebrarem l'aniversari de l'Alliberació del Poble als Nationals i, després de l'ofici a l'església, es tocarà una sardana

a la plaça. Com que ja suposo que tu no hi faltaràs, he parlat amb l'organització i voldríem que tu ens comptessis la sardana, perquè entre nosaltres ningú no la sap repartir tret de l'agutzil, però aquest dia estarà de servei i no li serà permès ballar. Per això hem cregut que tu ets la persona més indicada per acompanyar-nos en aquest esdeveniment». Jo no hi vaig trobar cap inconvenient i vaig caure-hi de quatre potes en acceptar-ho.

Bé, doncs, arribat el diumenge que, si no ho recordo malament, era dia 8 de febrer, jo vaig presentar-me a la plaça de la Vila una mica abans que sortissin de l'ofici quan, a poc a poc, ja començà a arribar gent que semblava que tenia por de no ser-hi a temps. Seguidament es començà a sentir la cobla que acompanyava les autoritats i, davant la Casa de la Vila, s'acabà la música. Tot seguit, després d'alguna xerradeta entre músics i algunes de les autoritats, l'orquestra es col·locà al seu lloc per tocar la sardana i nosaltres férem una gran rotllana que voltava tota la plaça.

Jo, quan vaig veure tanta gent i una rotllana tan gran, ja em vaig començar a posar una mica nerviós en veure que tota aquella gent es posava a la meva disposició. Vaig pensar que si m'equivocava tots els qui hi entenien una mica quedarien decebuts, de manera que, en

aquells moments, ja m'hauria volgut fondre. Però ja era tard; s'havia de començar i acabar d'una manera o altra.

Així que començà a sonar el flabiol tots ens donàrem les mans. Seguidament, sonaren els primers compassos de la sardana, per cert, una sardana gens fàcil de la qual mai més no se m'ha oblidat el títol i el compositor. El seu títol és "Dalt de les Gavarres" i el seu compositor és Juli Garreta. Al principi tot anava molt bé, però, com que molta gent que ballava no en sabia gaire i jo tampoc no hi tenia gaire experiència, de sobte vàrem marxar de compàs. Llavors sí que tot es va complicar de mala manera, perquè uns anaven a mig compàs i els altres no sabien ni quan havien de posar el peu a terra, de manera que tot allò es va convertir en un estira i arronsa, en un joc de

pinset. En resum: tot un desastre. Tot d'una se m'atansa l'agutzil, que hi entenia més que jo, i em digué a cau d'orella: «Ros, aquesta sardana se t'ha escapat de les mans. Penso que estàs perdut». Però jo, com que no tenia cap lloc per anar-me a amagar, vaig pensar que, acabés com acabés, no tenia altre remei que seguir endavant fins al final. Per sort a la meva mà dreta tenia una balladora que es deia Rosa; tenia una botiga al carrer Comerç i ella sí que hi entenia força, de música. Tot d'una es va parar, tornà a començar i em digué: «Ara anem de compàs, el que no sé és si anem endavant o endarrere». Finalment, arribà l'hora de repartir i, de fet, el repartiment fou exacte. Jo, amb un gran sospir, vaig dir: «Gràcies a Déu. Per casualitat el burro ha fet sonar la flauta». I tota la resta anà bé.

Acabada la sardana tot eren felicitacions i encaixades de mans, fins i tot del gran senyor del correatge i tricorni groc, tot carregat de medalles i dues o tres estrelles. Tot feia conjunt amb la brillantor del sol, tant, que vaig quedar ben enlluernat i emocionat. I així s'acabà aquella odissea: tothom va estar ben content com si res no hagués passat.

Joaquim Vila i Xifra

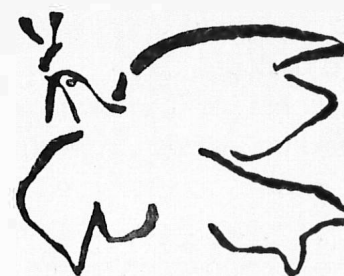
Nova Trobada

*Ja s'acosta la trobada:
com cada any s'ha preparat
amb il·lusió renovada,
per viure altra vegada
el goig de gaudir plegats.*

*Aquells nens que ara són avis
(algun fins i tot besavi)
recordaran temps passats,
els jocs d'infància, l'escola,
l'absència d'un bon company,
conversant amb l'un i l'altre
s'informen de novetats.
I contemplen amb nostàlgia
el poble que han estimat,
els seus carrers i la plaça,
el riu on varen pescar.*

*L'actitud lleial i noble
del sentit de l'amistat
van transmetent als més joves,
que ho sabran continuar,
perquè Bonmati agermana
i acull tothom de bon grat.*

Glòria Casadevall i Gironès

El problema de l'aigua

32

Aprofitant la inauguració el passat 22 d'abril de l'ecodepuradora d'indústries Casademont, voldria a través d'aquestes ratlles que em cedeix *L'Amic* fer-vos cinc cèntims del problema de l'aigua, aquest bé comú i preciós que només valorem quan no en tenim o és de mala qualitat.

Els experts han calculat que gastem de 15 a 20 litres cada vegada que estirem la descàrrega del vàter; 3 l quan ens rentem les mans; 50 l en la nostra dutxa diària, 100 l en posar la rentadora, etc.

Podem afegir litres i més litres en les nostres despeses d'aigua quotidianes, i això sense comptar la que gasta la indústria, l'agricultura...

Aquesta aigua, un cop "aprofitada", s'empassa "forat avall". En uns pobles va directa al mar, en altres a la depuradora o al riu (com a Bonmatí). Allà es barreja amb la resta d'aigua neta i bruta provinent d'Anglès, la Celler, el Pastoral... fins a formar-se un líquid semitransparent, la naturalesa del qual poc s'assembla a l'aigua que brolla de la nostra aixeta.

Per aquest motiu és molt important que abans d'abocar les aigües residuals al riu o al mar passin per una depuradora, on seguiran un tractament químic o biològic.

Vegem, doncs, com funciona una depuradora. En el cas d'una ecodepuradora com la d'indústries Casademont es fan servir els camps de pastures com a receptors i descomponedors de residus, gràcies a l'efecte combinat de l'aire, les plantes i

els petits organismes del sòl (bacteris, fongs, insectes...). L'aigua no s'aboca al riu, sinó que és utilitzada per al creixement dels pasturatges i la ramaderia.

De totes maneres els costos de construcció i manteniment d'una depuradora són força elevats i no tots els pobles hi poden accedir; per això el més pràctic, de moment, és canviar els nostres hàbits de consum:

- La dutxa és millor que el bany. Per omplir una banyera calen 300 litres d'aigua; una dutxa de 5 minuts consumeix menys de 100 litres.

- No és higiènicament recomanable dutxar-se més d'un cop al dia —sempre amb aigua tèbia i sabó neutre. No hem de confondre la higiene amb el fet de passar-se tot el dia sota la dutxa.

- Tanqueu bé les aixetes. Per bé que us sembli insignificant, 10 gotes d'aigua per minut fan 2.000 litres d'aigua malbaratada a l'any.

- Si teniu rentaplats no el feu servir si no el teniu ple, ja que cada rentada consumeix 40 litres d'aigua i, a més, el detergent que utilitzem sovint conté fosfats (substàncies que provoquen un creixement descontrolat de les algues i plantes aquàtiques amb la consegüent putrefacció i mala olor).

La llista es pot anar ampliant. Segur que es poden fer moltes coses per utilitzar més racionalment l'aigua. L'actitud de tots és fonamental per a la conservació dels nostres rius, mars... Millorant el nostre entorn més proper col·laborem en la millora global del planeta i, amb el nostre exemple, farem que les accions respectuoses amb el medi ambient es vagin generalitzant.

Marta Cos i Sagué

Col·lector

L'aigua utilitzada a casa nostra s'aboca al clavegueram, que farà arribar l'aigua bruta a la planta depuradora

Predebast

Els sòlids més grossos que porta l'aigua són eliminats amb coladors i reixes

Desbast

Repetim l'operació, però traiem els sòlids encara més petits amb coladors més fins

Pretractament

Remanem l'aigua perquè els greixos apareguin a la superfície i la sorra s'entoni

Floculació

Ara ens queden les impureses minúscules o microscòpiques. Necessitarem dos tipus de floculació

• BIOLÒGICA

Alegim a l'aigua unes bacteries amb molta gana perquè es mengin tota la brutícia. Després, aquestes bacteries s'engreixen i cauen al fons, on són eliminades

• FÍSICO-QUÍMICA

Per l'aigua més difícil, alegim unes partícules que fan reaccionar la brutícia. L'objectiu és agrupar-se en pòtles, que cauen al fons i són eliminades

PROCÉS DE LA PURIFICACIÓ DE L'AIGUA

Els fangs

L'aigua es retorna a la natura i els fangs s'assequen i es transporten a les seves destinacions finals

Decantació

L'aigua es tira lentament, i els flocs cauen al fons, formant un fang a sota. L'aigua ja està pràcticament depurada

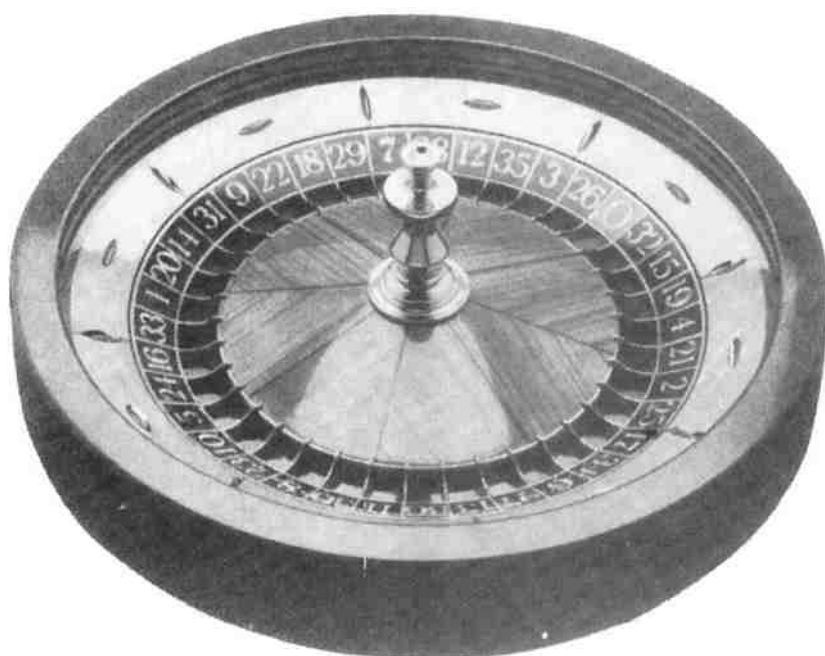
L'origen del mot estraperlo

34

Segur que a moltes persones nascudes després de 1940 els semblarà que a Espanya en aquesta dècada s'ha inventat o descobert un nou esport, un esport que amb l'auge que ha agafat sembla que s'ha convertit en un esport nacional: és la tan potinejada corrupció. No fa pas gaire temps que deien que el nostre primer esport nacional era l'enveja, però ara sembla que aquest ha passat a segon lloc. És una veritat com una catedral, ja que tots hem pogut comprovar-ho tot llegint, escoltant o mirant en els diferents mitjans informatius els comentaris que fan referència a la corrupció: tràfic d'influències, aprofitament de càrrecs públics, estafes, desviacions de diners i un llarguíssim etcètera. Comentaris que fets a l'hora de menjar gairebé provoquen vòmits.

Els qui ja tenim una colla d'anys i vam viure l'anomenat bienni negre (1935-36) explicarem a les actuals generacions un fet de corrupció que va tenir molta transcendència en l'àmbit de tot l'Estat.

Era l'any 1935, quan succeí un escàndol tan sonat, que paradoxalment va enriquir la nostra llengua amb una nova paraula: "estraperlo", un mot que, de tant pronunciar-lo al llarg dels anys, la Real Academia de la Lengua i el nostre Institut d'Estudis Catalans han incorporat als seus respectius diccionaris. L'escàndol de l'estraperlo proporcionà la paraula que durant més de 60 anys ha servit per significar la immoralitat des de l'administració pública, i que els diferents diccionaris defineixen com una actuació comercial poc neta. El nou *Diccionari de la Llengua Catalana* la fixa com: "negoci il.legal de productes intervinguts per l'Estat, venuts a preus

*La ruleta que va ser origen del mot estraperlo.
(Foto Diari d'un segle".*

abusius, i per extensió, mercat negre, acció irregular".

El mot estraperlo es va fer molt corrent i poc temps després el van avalar les seqüeles d'una guerra i una postguerra en què l'activitat dels desaprensus, que engrossien fortunes molt de pressa especulant amb la fam del país, feia que la subsistència humana estigués basada en el mercat negre. La pronúncia va ser tan corrent que les famílies necessitades, que ho eren quasi totes, estaven subjectes als abusius estraperlistes que tant abunden en temps difícils.

L'abans esmentat 1935, dos aventurers centreeuropeus d'origen jueu anomenats Strauss i Perl van obtenir una autorització per introduir un joc a Espanya. La unió dels dos cognoms va donar nom a l'invent d'una ruleta de casino que, degudament manipulada, els permetia enriquir-se ràpidament, ben al revés dels qui hi jugaven. L'escabrós tema, en què es trobaven involucrats alts dignataris de la vida nacional, marcaria la davallada d'un personatge que emplenava una

L'origen del mot estraperlo

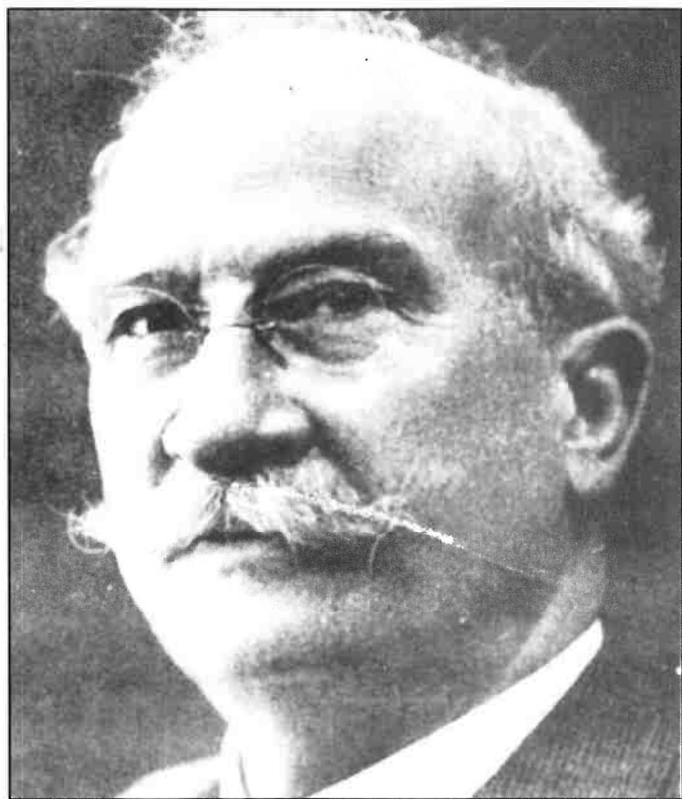
bona part de la vida política espanyola. Era un tal Alejandro Lerroux, un polític que quan pronunciava un míting mostrava el dinar als seus seguidors, majoritàriament obrers, que consistia en un entrepà d'arengada, mentre que després d'amagatotis es cruspia un suculent pollastre. Per aconseguir l'autorització per a aquesta ruleta, els introductors del trampós joc van entaular relació amb el nebot de l'esmentat polític, que era el president del Consell de Ministres, i ben aviat el nebot els va conferir el permís corresponent.

La martingala va funcionar unes quantes nits en diversos casinos d'Espanya durant l'estiu de 1934 amb l'autorització i el coneixement de diversos personatges vinculats a la política. Però un cop es va posar de manifest l'engany, els aventurers van intentar explotar el joc fent xantatge polític. Strauss i Perl denunciaren en l'afer la implicació de diferents polítics, mitjançant un escrit al president de la República Espanyola, Niceto Alcalà Zamora.

Un cop arribat el fet a les Corts i denunciada la immoralitat per la premsa, va esclatar un escàndol amb unes implicacions polítiques sense precedents. La societat espanyola rebrà un cop molt dur i serà el principi de la fi de l'anomenat bienni negre, mentre que a l'horitzó del país ja planava l'ombra tràgica de la guerra civil.

Com ara, l'exemplaritat de la justícia no es va pas concretar mai i els seus acusats tampoc no van complir mai cap mena de càstig. L'opinió pública es va desviar cap a altres afers i, de l'estraperlo, només en va quedar la paraula, clavada com una espasa sobre el cos de la República Espanyola. D'aquesta manera, "fer l'estraperlo" queda incorporada com una expressió ciutadana i, anys més tard, tornem a viure aquella mateixa immoralitat convertida en veritable esport nacional.

Possiblement el jovent d'ara pensarà que això

L'immoral polític pricipal responsable de l'enganyós joc de casino. L'home que el 1908 durant la setmana Tràgica, mentre la xusma cremava convents i esglésies a Barcelona incitava als seus partidaris amb una frase que es faria famosa: Id a los conventos y levantad el velo a las novicias y elevadlas a la dignidad de madre. (Foto de la Historia de confiesa).

de la corruptela és un fenomen modern, de nova implantació. I ara!, s'equivocarien de mig a mig. Acabo de demostrar que fa més de 60 anys que ja existia una tal putrefacció. Tot i que el nivell de corrupció abans estava manipulat per uns alts càrrecs des d'altres esferes, ara, per aquests mons de Déu, la carronya ha davallat a unes fites tan baixes que fins ha arribat a la categoria d'aficionats. Com que de prop o de lluny hi ha una certa semblança entre el fet de 1935 –l'any anterior al desgavell nacional– i els esdevinguts d'un temps cap aquí, amb la memòria que no m'ha fet figa i l'ajuda de la premsa de l'època, he pensat de recordar-ho.

Han estat dos períodes històrics d'aquells que quan érem petits en dèiem de lladres i serenos, dues èpoques tanmateix ben ombrívols, que diuen molt poc de l'honorabilitat de certes persones, a les quals se'ls ha mostrat una confiança i que després han estat protagonistes d'escandaloses comèdies dramàtiques.

Benet Valentí i Guitart

Hores baixes a la colònia

36

Quan parlem o comentem un passatge ocorregut fa anys, si no és esdevingut de segles, sembla que ja no és històric. Tal suposició resulta errònia, ja que el cas que em dispo a comentar és més recent i no perd el seu sabor històric. D'aquesta mena és ni més ni menys el fet que em dispo a explicar, un esdeveniment ocorregut fa 30 anys i que a hores d'ara és mereixedor de ser inclòs en la pervivència de la nostra comunitat.

La colònia de Bonmatí, com tot el país, gaudia d'una economia molt fluida i pròspera. Les indústries funcionaven a tota marxa i llurs amos no es cansaven d'engrossir de bitllets els seus comptes bancaris: una prova evident és que no paraven d'aixecar naus industrials bastint-les amb moderns utilatges. Per altra banda, l'obrer no es cansava de treballar hores i més hores fora de l'horari normal. Aquests guanys de diners, sumats als que proporcionava el conveni tèxtil que cada any es renovava, permetien al treballador anar a casa amb una bona mesada.

Malgrat aquesta bonòria, l'obrer vivia en els pisos de la colònia, uns habitatges que ningú no millorava i que romanien en un estat de conservació molt deplorable. Aquests estatges quan foren construïts a principis d'aquest segle reunien

La colònia en els anys 1950-60 restava totalment abandonada dels poderosos.

unes condicions molt acceptables, però en la dècada dels setanta, un cop passats tres quarts de segle, ja quedaven antiquats, mancats d'higiene, comoditat i confort. El principal motiu que ocasionava aquest abandó era la mala relació existent entre l'amo, Mata i Pons, i l'arrendatari de dues naus, Armengol. Eren dos industrials amb idees retrògrades, un concepte que repercutia negativament en els obrers, ja que les conseqüències les pagava aquell home o dona que estava subjecte als dos poderosos i que li proporcionaven habitatge, feina i un tros de terra. Les absurdes diferències sovint van arribar a sembrar zitzània, i van provocar la dis-

còrdia entre els treballadors, ja que no eren tractats amb la mateixa mesura. Dos amos que a la colònia van deixar un trist record, ja que de segur que si els haguéssim posat en una olla a bullir, n'hauria resultat un brou difícil de digerir.

Però sortosament a la vida tot té un final, i aquest extrem va arribar l'any 1967, i va ser provocat pels poderosos. Prendre la decisió de construir 40 estatges al defora del termenal de la colònia va ser mal vist, però la volença dels responsables de la iniciativa no es va afeblir davant l'estúpida oposició.

Des d'aquest instant Bonmatí va deixar de ser una colònia i l'edificació dels estatges de tipus social va arribar el nombre de

Endevinalla núm. 1

El violí

La vaga de vocals

En cap cap cap
el que cap al cap del cap.
(En castellà: En ninguna cabeza
cabe lo que cabe en la cabeza del cabo)

Logogrif numèric.

1. Constantí
2. Constant
3. Cantina
4. Antoni
5. Sònia
6. Tina
7. Tia
8. Sí
9. C

Vertical.

1. B. IC. Amic. Jo. 2. Onyar. Onico. 3. No. Reiterar. 4. Mi. Miraré. Do.
5. A. Penedir. Ir.
6. Ter. Anegat. D. 7. INEM. Esi. API. 8. Cua. Rar. N. 9. Pa. Ràbia. Ria.
10. Andorra. Leud.
11. St. Moare. Geo. 12. S. A. Selva. R.

Horitzontals

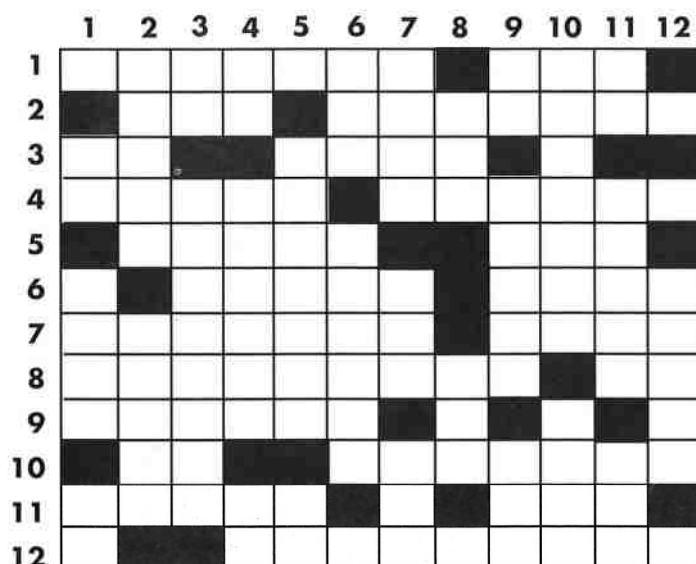
1. Bonmatí. Pas. 2. Noi. Encants. 3. IY. Preu. D. 4. Carme. Maroma. 5. Reina. Aro. 6. A. Irene.
- Bras. 7. Motades. Iare. 8. Inerigira. El. 9. Cirera. A. L. V. 10. Ca. Tàrrega. 11. Jordi. P. IUE. 12. O.
- Ordinador.

SOLUCIONS DELS PASSATEMPS:**Josep Fígem i Roca**

millores que han seguit la línia de prosperitat que en les hores baixes del 1967 va ser trçada. El resultat ha estat tan fructífer que amb la col·laboració de tothom s'ha aconseguit tenir un poble net i bonic, ple de prosperitat, que avui és l'admiració del foraster que ens visita. Això descrit fins aquí són, a grans trets, trenta anys d'historia, uns fets que, malgrat que els hagi comentat d'esquillo fins al 1983, són una part d'història moderna del nostre poble.

després de dos anys d'una intensa activitat autonòmica el Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya concedeix l'autonomia de Bonmatí i Sant Julià, del municipi d'Amer. A partir d'aquest any la prosperitat que experimenta Bonmatí és molt gran i no té aturador: nous habitatges i vies de comunicació, rehabilitacions, etc., sense deixar de banda l'antiga colònia, la qual actualment gaudeix d'una gran independència ja que els obrers han adquirit llur estatge. En pocs anys al nou Bonmatí s'ha establert una escola pública, església parroquial, camp de futbol, a més de diverses millores en el camp social, unes

156. Mestrestant, una colònia que havia nascut el 1896 amb uns fins ben lloables és declarada en estat ruïnós i fins rebutjada. A més a més d'aquesta puixança experimentada a Bonmatí, cal afegir-hi la creació de noves empreses industrials, les quals seran el principal suport econòmic per als veïns de Bonmatí i del seu radi d'acció: Levi's, Volumen, Edilkamin, i d'una manera especial l'empresad de carn Casademont, que en els moments laborals més crítics va tenir una preferència especial per la gent de Bonmatí. Els dos poderosos havien deixat el poble sense un sol lloc de treball. Emperò el moment decisiu del progrés arriba l'any 1983, quan

HORITZONTALS:

1. Nom del nostre poble. Cadascun dels moviments que fem quan caminem.
2. Home jove. Lloc on es venen coses velles.
3. La llatina i la grega. Valor que té una cosa. Consonant.
4. Nom de dona. Corda gruixuda.
5. Sobirana. Platja o castell d'"això".
6. Preposició. Un altre nom de dona. Mig brasiler.
7. Paraules insultants. Mal aire.
8. Menjaria malament. Article masculí.
9. Fruit del cirerer. Vocal. Cinquanta romans. Ara només cinc.
10. Gos. Municipi de l'Urgell.
11. Nom de pila del nostre president. Consonant. Tres vocals diferents.
12. Vocal rodona. Aparell informàtic d'emmagatzemament de dades.

VERTICALS:

1. Consonant. Noranta-nou romans. Nom d'aquesta revista. Pronom personal.
2. Aquest riu passa per Girona. Forma prefixada del mot grec *ónyx ónychos*.
3. Negació. Repetir un acte.
4. Tercera nota de l'escala musical. Fixaré la vista en alguna cosa. Primera nota de l'escala musical.
5. Vocal. Saber greu. Acabament d'infinitiu verbal.
6. Riu que passa per Bonmatí. Era manegat, però s'ha escapçat. Consonant.

7. Oficina d'aturats. Plural de tesi, sense cap ni peus. Agent de la propietat immobiliària.
8. Apèndix posterior d'alguns animals. Poc freqüent. Consonant.
9. Aliment bàsic. Torbament de l'ànim irritat, violentament enutjat. Municipi del Conflent.
10. Principat sota el poder indivís del bisbe d'Urgell i del president francès. Combat singular segons les normes del codi cavalleresc, al revés.
11. Sant abreujat. Teixit de seda manipulat en forma d'aigües tornassolades. Forma prefixada del mot grec "terra".
12. Dinovena lletra de l'alfabet català. Ara la primera. La nostra comarca. Consonant.

Glòria Casadevall

Endevina endevineta

Benet Valentí

Logogrif numèric

1 2 3 4 5 6 7 8 9	Nom d'home
1 2 7 4 8 6 3 5	Perseverant
1 6 3 5 9 3 6	Lloc on venen begudes
6 3 5 2 7 9	Nom d'home
4 2 7 9 6	Nom de dona
5 9 3 6	Recipient per posar vi
8 9 6	Parentiu
4 9	Afirmació
1	Xifra romana

Endevinalla núm.1

Amb un líquid bo per beure
i un altre per amanir
es fa un instrument simpàtic
que dóna gust de sentir.

Endevinalla núm.2

Si està núvol no dic res
però quan el sol em toca,
amb la punta de la broca
a tothom dic l'hora que és.

Vaga de vocals

. n c . p c . p c . p
. l q . . c . p . l c . p d . l c . p

La foto nostàlgica

COL·LEGI PÚBLIC SANT JORDI DE BONMATÍ ELS ALUMNES DEL CURS 1975-76

A darrere, d'esquerra a dreta: Anna M. Masachs, Glòria Trias, Maria Aulet, Antònia Pla, Carme Pujolràs, Pilar Masgrau, Concepció Barea i Montse Torrent.

Al mig: Josep M. Blanch, Maria Massa i Carme Massa, Carme Puig Pagès, Dulce Ortiz, Montserrat Salce, Victòria Quer, Ramon Comajoan, Enriqueta Picard i el mestre Josep Guitart amb el seu fill Arcadi.

A davant: Joan Matas, Rossend Suy, Rafael Sabarí, Pere Roura, Jordi Quer, Ricard Artigas, Joaquim Vila, Diego Gil, Joan Taberner i Josep Colomer.

- Volem mostrar el nostre agraïment a les entitats que han col·laborat en la confecció d'aquest número de L'AMIC, ja que sense les seves aportacions no hauria estat possible:
 - Diputació de Girona • Ajuntament de Sant Julià del Llor i Bonmatí
- Paperera Salvador Torras Domènech • Banc Atlàntic • Banc Popular Espanyol • Enric Ripoll Pla
- També volem manifestar el nostre reconeixement als qui amb bona voluntat han col·laborat amb els seus escrits en la present edició.
 - El dibuix de la portada és obra de l'exalumne Xavier Viñolas.
- L'assessorament lingüístic ha anat a càrrec del Servei Comarcal de Català de la Selva.
 - Impressió: Impremta Pagès, S.A. - Anglès
 - Dipòsit Legal: GI-1210/93

**EL PAPER D'AQUEST NÚMERO HA ESTAT CEDIT GENTILMENT PER LA
PAPERERA TORRAS DOMÈNECH**

Bon Nadal i
Feliç Any Nou
1998

